

Araştırma Makalesi

Karadeniz Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma

A Thematic Classification of Agricultural and Animal Husbandry Tool and Equipment Names in the Dialects of the Provinces of the Black Sea Region

Mehmet Emin TUĞLUK ¹

¹ Doç. Dr. Batman Üniversitesi, emintugluk@gmail.com

Öz: Bir dilin söz varlığı, toplumun yaşadığı coğrafyadan, geçim kaynaklarından ve kullandığı araç gereçlerden izler taşır. Somut bir nesneyi karşıladıkları ve kullanımdan düştüklerinde hızla unutuldukları için araç gereç adları, ağız araştırmaları için hem kültürel hem de dilsel açıdan öncelikli malzemelerdir. Bu çalışma, Karadeniz Bölgesi illeri ağızlarında yer alan tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adlarını tespit edip bunların anlam ve kullanım alanlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamını Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce ve Bolu illerinin ağızları üzerine hazırlanmış 54 kaynak oluşturmaktadır. İncelenen araç gereç adları, bölgedeki kültürel ve ekonomik yaşamla doğrudan ilişkili olup ağızların söz varlığının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde tespit edilen tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adlarının bazılarının sadece belirli yörelerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, Karadeniz Bölgesi illerinin ağızlarının söz varlığı bakımından zenginliğini ve geleneksel üretim kültürünün dil üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çalışma, geleneksel üretim kültürünün ağızların söz varlığına yansımaları göstermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Bölgesi illeri ağızları, tarım, hayvancılık, araç gereç adları, söz varlığı.

Abstract: The vocabulary of a language reflects the geographical environment in which a society lives, its sources of livelihood, and the tools and equipment it uses. Since tool and equipment names refer to tangible objects and are quickly forgotten when these objects fall out of use, they constitute an important subject of study in dialect research from both cultural and linguistic perspectives. This study aims to identify the names of tools and equipment related to agriculture and animal husbandry in the dialects of the provinces of the Black Sea Region and to determine their meanings and areas of use. The scope of the study comprises 54 sources focusing on the dialects of the following provinces in the Black Sea Region: Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce, and Bolu. The tool and equipment names examined are directly associated with the region's cultural and economic life and constitute an important part of its dialect vocabulary. The findings indicate that some tool and equipment names related to agriculture and animal husbandry identified in the Black Sea Region are used exclusively in certain localities. The results reveal the richness of the dialect vocabulary of the provinces of the Black Sea Region and demonstrate the influence of traditional production culture on language. The study is significant in that it illustrates how traditional production culture is reflected in the vocabulary of regional dialects.

Keywords: Dialects of the Provinces of the Black Sea Region, Agriculture, Animal Husbandry, Tool and Equipment Names, Vocabulary.

Atıf: Tuğluk, M.E. (2026).
"Karadeniz Bölgesi İlleri
Ağızlarında Yer Alan Tarım ve
Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç
Adları Üzerine Tematik Bir
Sınıflandırma". *Edebî Eleştiri Dergisi*.
10(2): 748-779.

DOI: 10.31465/eeder.1940488

Geliş/Received: 29.04.2026

Kabul/Accepted: 24.10.2026

Yayın/Published: 27.10.2026

Extended Abstract

The vocabulary of a language is directly related to the geography, climate, sources of livelihood, belief systems, and level of technological development of the society that speaks it. The activities pursued by a community give rise to the need to name things; as this need is met, particular conceptual domains become enriched. When an activity disappears, the use of the words associated with it first becomes less frequent and eventually ceases altogether. Names for tools and equipment occupy a special place in this process. Unlike abstract concepts, they denote tangible objects and are therefore relatively easy to define and compare. However, when an object falls out of use, its name may also be rapidly forgotten. For this reason, tool and equipment names are among the elements that need to be documented for both cultural history and dialect research. Furthermore, because these names refer to tangible objects, their phonetic and formal variants can be used as criteria in dialect classification and dialect atlas studies. Indeed, variants such as *dirgen* / *dirgan* / *dirġen* / *diyren* and *tırpan* / *terpan* / *tiripan* / *tırfan*, all referring to the same implement, provide useful data for tracing regional phonetic tendencies through a single object.

The Black Sea Region of Türkiye comprises eighteen provinces: Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce, and Bolu. Numerous postgraduate theses, books, and articles have been produced on the dialects of these provinces. In this study, 54 sources concerning the dialects of Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce, and Bolu were examined. These sources fall into four categories: (1) postgraduate theses and books devoted to dialect studies; (2) studies of thematic vocabulary focusing on specific conceptual domains, such as vocabulary related to hazelnuts, animal names, and the conceptual domain of animal husbandry; (3) articles contributing entries to the *Derleme Sözlüğü* (Dictionary of Turkish Dialects); and (4) studies based on searches of the *Derleme Sözlüğü* and research into agricultural vocabulary in general. The 54 selected sources were examined to identify the names of tools and equipment used in agricultural and animal husbandry activities. For each entry, the headword, its definition as given in the source, the source abbreviation, and the page number were recorded. The source abbreviation and page number were provided in parentheses after the definition of each headword, whereas under subheadings ending in “Names Used for ...,” they were placed directly after the headword. Abbreviations of the works consulted are listed under the heading “Sources Consulted and Their Abbreviations” at the end of the study, while their full bibliographic details are provided in the references.

The analysis of the 54 sources documenting the dialects of the eighteen provinces in the Black Sea Region revealed that, among agricultural tool and equipment names, those associated with threshing, winnowing and grain separation, transportation and storage, soil cultivation, and milling were the most extensively represented categories. In the field of animal husbandry, the prominent categories included harnesses and equipment for draft animals, tack for riding and pack animals, and tools and equipment attached to or fitted onto animals.

Among the agricultural tool and equipment names identified in the Black Sea Region, those associated with hazelnut cultivation are particularly prominent. Numerous names for tools and equipment used specifically in hazelnut production were identified. These include *gerevi*, *gerevü*, *gerō*, and *geroo*, which are used to bend branches and facilitate hazelnut harvesting; *mastı* and *çarpı*, which are used to dislodge hazelnuts from higher branches; *patoz* and *patuz*, which refer to equipment used to separate hazelnuts from their green husks; *çalak*, which is used to remove dust during hazelnut threshing; and *findık mâzası*, referring to a *serender*-type structure used for storing hazelnuts. Notably, hazelnuts are a source of naming not only as an agricultural product but also as a raw material. Terms such as *gıdık*, *galat*, *ç’aç’a sepet*, *cıdık*, and *findık oltası* denote baskets, traps, and fishing rods made from hazelnut branches. This is significant because it demonstrates the extent to which a single plant can shape the material culture of a particular locality.

Names for baskets and large carrying baskets, as well as for transportation and storage equipment such as sledges and *serenders*, also occupy an important place in the vocabulary of the Black Sea Region. In areas where wheeled vehicles cannot be used because of steep and rugged terrain, agricultural produce is carried

on people's backs. This practice has given rise to a differentiated basket terminology, with terms such as *şelek*, *gıdık*, *kolçak*, *köğün*, *harar*, *göcek*, and *çiten* referring to baskets that vary in size and function. Similarly, the variety of terms for sledges, including *hizef*, *sıka*, *kaşan*, *ayıkıncak*, *çayan*, and *gızak*, indicates that sledges have been widely used for transportation in terrain unsuitable for wheeled vehicles. The terms *serender*, *serendü*, and *serentü*, along with *fındık mâzası*, designate storage structures characteristic of the region, where produce is kept in ventilated wooden buildings, a storage practice associated with the humid climate.

The names of tools and equipment associated with animal husbandry in the region are predominantly related to large livestock, including oxen, cows, water buffaloes, and young cattle such as calves. This pattern suggests that animal husbandry in the region has primarily revolved around the use of draft animals and milk production, whereas sheep and goat farming is reflected more limitedly in the vocabulary.

In conclusion, the names of tools and equipment that are gradually falling out of use constitute tangible linguistic evidence preserving a region's material culture. Collecting these names and classifying them according to consistent criteria provides a lasting resource not only for linguistics but also for the history of agriculture and ethnography.

Giriş

Bir dilin söz varlığı, o dili konuşan toplumun yaşadığı coğrafya, iklim, geçim kaynakları, inanç dünyası ve teknoloji düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Toplumun uğraşları dilde adlandırma ihtiyacını doğurur; bu ihtiyaç karşılandıkça belirli kavram alanları zenginleşir, uğraş ortadan kalktıkça da bu alanlara ait sözcüklerin kullanımı önce seyrekleşir, sonra bütünüyle kullanımdan düşer. Araç gereç adları bu süreçte özel bir yer tutar. Soyut kavramların aksine somut bir nesneyi karşıladıkları için tanımlanmaları ve karşılaştırılmaları kolaydır; buna karşın nesne kullanımdan kalktığında araç gereç adı da hızla unutulur. Bu nedenle araç gereç adları hem kültür tarihi hem de ağız araştırmaları bakımından kayıt altına alınması gereken unsurlar arasında yer alır. Ayrıca araç gereç adlarının somut bir nesneyi karşılamaları, bunların ses ve şekil değişimlerinin ağız sınıflandırmalarında ve ağız atlası çalışmalarında ölçüt olarak kullanılabilmesini sağlar. Nitekim aynı aleti karşılayan “dirgen, dirgan, dirğen, diyren” ya da “tırpan, terpan, tiripan, tırpan” gibi değişimler tek bir nesne üzerinden bölgenin ses eğilimlerini izlemeye elverişli veri sunar.

Türklerin tarım ve hayvancılıkla ilişkisi eski dönemlere uzanır. Konargöçer bir yaşam biçimine sahip olmaları, Türklerin yalnızca hayvancılıkla uğraştıkları yönünde yaygın bir kanı doğurmuşsa da arkeolojik buluntular ve tarihî kayıtlar, ziraat hayatının erken dönemlerden itibaren var olduğunu göstermektedir (Baykara, 1991; Kafesoğlu, 2000; Ögel, 1984). Tarihî Türk lehçelerinde bu ikili geçim biçiminin izleri görülür: Dîvânü Lugâtî't-Türk'te “tarığ, tarığçı, tarıglag, orgak, eskü” gibi tarımla ilgili çok sayıda sözcük yer almaktadır (DLT, 2006). Eski Türkçenin tarım söz varlığı üzerine yapılan çalışmalar da bu alanın terim zenginliğini ortaya koymuştur (Demiroğlu, 2011; Eren, 1979; Gül, 2004; Yıldırım ve Çifci, 2012).

Türkiye Türkçesi ağızları, tarih boyunca sürdürülen bu ikili geçim biçiminin bugüne ulaşan söz varlığını barındırması bakımından önemli bir kaynaktır. Ancak alandaki tematik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Okçu Türkiye Türkçesi ağızlarında derlenmiş tarım sözcüklerini (2015) bir arada değerlendirmiş, Yastı, Derleme Sözlüğü'nde saban ile ilgili kelimeleri (2019), Korkut ise Tarama Sözlüğü'nde geçen tarım adlarını (2019) incelemiştir. Dinçer Bahadır da çoban terimlerini konu alan çalışmasında Kozak/Çamavlu köyünde hayvancılıkta kullanılan bazı araç gereç adlarına yer vermiştir. (Dinçer Bahadır, 2025). Karadeniz Bölgesi illerinin ağızları üzerine çok sayıda lisansüstü tez ve söz varlığı çalışması bulunmakla birlikte (Acar, 2012; Demir, 2001; Günay, 2003; Tekin ve Cantürk, 2019a, 2019b), tespit edebildiğimiz kadarıyla bu malzemeyi araç gereç

adları ekseninde bir araya getiren ve karşılaştırmaya elverişli biçimde tasnif eden toplu bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Karadeniz Bölgesi, tarımsal yapısı bakımından Türkiye'nin öteki bölgelerinden belirgin biçimde ayrılır. Dağların kıyıya paralel uzanması, eğimin yüksek, tarım arazisinin parçalı ve küçük olması, yağışın yıl boyunca yayılması bölgeye özgü bir üretim ve taşıma düzeni doğurmuştur. Doğu Karadeniz'de fındık, çay ve mısır; Orta ve Batı Karadeniz'de tahıl, mısır ve hayvancılık; iç kesimlerde ise tahıl tarımı ve büyükbaş hayvancılık öne çıkar. Makineli tarıma elverişsiz eğimli araziler, ürünün sırtta, sepetle ya da hayvanla taşınmasını zorunlu kılmış; akarsu bolluğu su değirmenini yaygınlaştırmış; nemli iklim, ürünün havadar ahşap yapılarda saklanmasını gerektirerek serender geleneğini doğurmuştur. Doğal olarak bu koşullar Karadeniz Bölgesi illeri ağızlarının söz varlığına da yansımıştır.

Karadeniz Bölgesi; Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce ve Bolu olmak üzere on sekiz ilden oluşmaktadır. Bu illerin ağızları üzerine bugüne kadar çok sayıda lisansüstü tez, kitap ve makale hazırlanmıştır. Bu çalışmada Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce, Bolu illerinin ağızları ile ilgili hazırlanmış 54 kaynak taranmıştır. Bu kaynaklar dört türdedir: 1. Ağız incelemesi niteliğindeki lisansüstü tezler ve kitaplar. 2. Belirli bir kavram alanına odaklanan tematik söz varlığı çalışmaları. (ör. fındıkla ilgili söz varlığı, hayvan adları ve hayvancılık kavram alanı). 3. Derleme Sözlüğü'ne katkı niteliğindeki makaleler. 4. Derleme Sözlüğü taramaları ve tarımla ilgili genel söz varlığı çalışmaları. Seçilen bu 54 kaynak taranarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde kullanılan araç gereç adları tespit edilmiştir. Her ad için madde başı, kaynaktaki tanım, kaynak kısaltması ve sayfa numarası birlikte alınmıştır. Kaynak kısaltması ve sayfa numarası, madde başının anlamından sonra parantez içinde gösterilmiş; "... İçin Kullanılan Adlar" alt başlıklarında ise doğrudan madde başından sonra verilmiştir. Taranan eserlerin kısaltmaları çalışmanın sonunda "Taranan Eserler ve Kısaltmaları" başlığı altında, tam künyeleri ise Kaynakça'da verilmiştir.

1. Tarımla İlgili Araç Gereç Adları

1.1. Toprağı İşlemede ve Tarla Hazırlığında Kullanılan Araç Gereç Adları

1.1.1. Saban İçin Kullanılan Adlar

aruna (AŞYA, 152), **çirgel** (TTADTS, 125), **ğarasaban** (LSA, 559), **gara saban** (BMA, 217), **haru** (TTADTS, 21), **harul** (RİA, 319), **kek sabanı** (SAA, 232), **saban** (LSA, 578; BİAİA, 277; GİŞKİA, 289; TTİKA, 258).

1.1.2. Pulluk İçin Kullanılan Adlar

çığla, **çığla**, **cılga** (TTADTS, 15), **kotan** (BİAİA, 270), **pulluk** (BGA, 119).

1.1.3. Saban Tutağı İçin Kullanılan Adlar

dutah (AAA, 307), **egek** (OASV, 212), **egék** (OASV, 212), **gödek** (OASV, 288), **mac** (BİASV, 83; TAZV, 229), **maç** (BİAİA, 271), **tutak** (DSGKA, 371).

1.1.4. Saban Demirinin Takıldığı Eğri Ağaç İçin Kullanılan Adlar

eğek (DSGKA, 228), **eheng** (BİAİA, 236), **ehenk** (OASV, 214), **enegh** (DSGKA, 231), **enek** (OASV, 221),(KYA, 1046), **enyek** DSGKA, 232).

1.1.5. Saban ve Pulluk Aksanı ile İlgili Adlar

ağaç kulak: “Kara sabanın yanlarına takılan ve toprağı iki tarafa atan ağaç.” (TTADTS, 12).

çatalca: “Toprağı kesip bir yana yatırmak için demirin üst tarafından sabana sokulan keskinin deliğine vurulan demir.” (TAZV, 101; OASV, 153).

çizek: 1. “Sabanın okuna takılan toprağı kesmeğe yarayan bıçak.” (OASV, 171). 2. “Toprağı devirmeye yarayan pulluk kulağı.” (TTADTS, 17).

gerdeliç: “Çift sürerken saban okunu duruma göre uzatmak ya da kısaltmak için ok deliklerine takılan ağaç çomak.” (OASV, 267).

geri: “Sabanda enek ile kılıç arasına konan tahta.” (TAZV, 159).

gevele: “Saban oku ile saban tabanını birbirine bağlayan çivi.” (OASV, 269).

govanlık: “Saban demirinin eğeye geçtiği yer.” (OASV, 286).

hop: 1. “Karasabanın toprağı süren demir parçası.” (AŞYA, 157). 2. “Sabanın ucundaki sivri demir.” (RİA, 320). 3. “Toprağı yırtmak için kara sabanın ucuna takılan metal.” (THA, 867).

kedigili: “Boyunduruk ile kara saban arasındaki bağlantıyı sağlayan ağaçtan üstü topuz bir çubuk.” (KYA, 1105).

kılıcı: “Saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası.” (DSAAKD, 987).

kılıç: “Saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası.” (OASV, 364).

kulak: “Sabanın toprağa giren kısmının iki tarafında bulunan ve toprağı yanlara dökmeye yarayan parça.” (TTADTS, 23).

saban demürü: “Sabanın toprağı işlemesine yarayan tabanına takılan demir.” (DİA, 451).

silimsile: “Boyunduruk ile kara saban arasındaki bağlantıyı sağlayan ağaçtan üstü topuz bir çubuk.” (KYA, 1155).

yedecek: “Karasabanlarda okun ucunda bulunan ağaç çivi.” (TRYA, 125).

yedegila: “Saban okunun ön ucundaki deliğe, boyunduruğu tutturmak için geçirilen kalın demir ya da ağaç çivi.” (DSGKA, 388).

yedeliç: “Boyunduruğu sabana tutturmak için saban okunun ucundaki deliğe sokulan çivi.” (AA, 158).

1.1.6. Tırmık İçin Kullanılan Adlar

dırmıh (KA, 353; ZA, 183; BDİA, 229), **dırmık** (TAZV, 125), **dırmuh** (SAA, 207; OASV, 192; AA, 126), **dırmuk** (DİA, 433; OASV, 192; OİYA, 341), **gelbere** (OASV, 263; OİYA, 345), **gelberi** (GYA, 264), **tırmık** (DİKİYAKA, 171), **tirmoh** (AİYİDKA, 225).

1.1.7. Kazma İçin Kullanılan Adlar

gazma (OASV, 261; AA, 134; KMİKA, 452), **ğazma** (GYA, 264).

1.1.8. Çapa İçin Kullanılan Adlar

çapa (LSA, 549), **köpen** (TTADTS, 23), **mehel** (DSAAKD, 987).

1.1.9. Bel İçin Kullanılan Adlar

beldemürü (TTADTS, 14), **lesker** (TTADTS, 18).

1.1.10. Toprağı İşlemede ve Tarla Hazırlığında Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

arnav: “Toprak hafriyatında kullanılan tahta ve ipten oluşturulmuş bir araç.” (THA, 859).

bel: 1. “Toprağı kazmakta kullanılan ucu çatal şeklinde çapalama aleti.” (GYA, 249). 2. “Toprağı kazımaaya yarayan bir çeşit kürek.” (BİASV, 120). 3. “Çapalama aleti.” (OİYA, 336).

borhana: “Çeltik tarlalarında öküze koşulan demir dişli bir araç.” (DSGKA, 183).

çaçel: “Sürülen toprağı iyice ufalamak için kullanılan, alt kısmına metal çiviler bulunan gereç.” (THA, 862).

çemek: “Hasat zamanı sabana yapışan tozu toprağı kazıyan alet.” (KMİKA, 442).

çoruş sabanı: “İki çift öküzün koşulduğu büyük saban.” (BİAİA, 227).

çömek: “Sabana bulaşan toprakları temizlemek için uzun sopanın arka kısmına takılan demir kazıyacak.” (KYA, 1028).

çöme, çömek: “Sabana bulaşan toprakları temizlemek için uzun sopanın arka kısmına takılan demir.” (DSGKA, 208).

daban: 1. “Sabanla çekilen, sürülmüş tarlaların yüzeyini düzenlemek amacıyla kullanılan ağaç.” (BİSİA, 224). 2. “Ağaçtan yapılan, traktörün arkasına takılarak tarladaki toprak şeklindeki toprakları dağıtmak ve tarlayı düzleştirmek için kullanılan araç.” (DİA, 432).

dizer: “Traktörün arkasına takılan, tarladaki tezekleri dağıtmak için kullanılan, yedi ya da dokuz ayaklı tarım aleti.” (DİA, 434).

döner saban: “Döner sapan, tarım aleti.” (SAA, 208).

dürü: 1. “Bel denilen tarım aracı. 2. Çapa şeklinde çatal bel.” (TTADTS, 18).

elsun: “Toprak küreği.” (DSAAKD, 975).

gazguç: “Topraktan bitki kökleri vb. şeyleri çıkarmaya yarayan, sivri uçlu değnek ya da madeni araç.” (DSGKA, 244).

gaz ayak: “Kaz ayağı, traktör arkasına takılarak tarlayı sürmeye yarayan tarım aleti.” (KYA, 1063).

gelberi, gelbere, geveç: 1. “Tırmık.” 2. “Ağzı enli çapa.” (TTADTS, 19).

gemeşoy: “Öküz sürmede, tarla tapanı yapmada kullanılan yumuşak çubuk.” (TTADTS, 20).

hamel: “Toprağı düzeltmeye yarayan bir araç.” (TTADTS, 20).

hapan: “Tarla sürüldükten sonra toprağı ezmek için kullanılan, öküzle çekilen uzun ağaç.” (OASV, 308; TTADTS, 20).

heig: “Toprağı derince kazmaya yarayan uzun kazma.” (THA, 866).

herik: “Uzun ve dar ağızlı kazma.” (RİA, 320).

kazayağ: “Traktörün arkasına takılan on bir veya on üç ayaklı tezekleri ve tarlayı düzlemeye yarayan tarım aleti.” (DİA, 444).

keşan: 1. “Tırmık.” (TTADTS, 22). 2. “Sürülen tarladaki iri toprak parçalarını ufaltmak için çekilen çalı, tahta sürgü.” (TTADTS, 22).

keşen: 1. “Sürülen tarladaki toprak parçalarını ufaltmak için kullanılan çalı, tahta sürgü.” (DSAAKD, 991). 2. “Çeltik tarlalarında tohum atılmadan önce tarlayı sürüp karıştıran ağaçtan yapılmış tarak.” (KYA, 1109).

macel: “Magel. Bir tür küçük kazma.” (GİKKCKAİ, 283).

mēl: “Kazma, geniş ağızlı çapa.” (GYA, 275).

mesar: “Çift yapmakta kullanılan yassı odun parçası.” (AŞYA, 160).

poç'há: “Sürülü ve ekili tarlalardaki toprak yığınlarını düzleştirmede kullanılan aygıt.” (RİA, 330).

tapan: 1. “Tohum ekilen tarlanın toprağını düzeltmeye yarayan araç.” (LSA, 582). 2. “Ekilen tohumu toprak altına vermek için kullanılan alet.” (AŞYA, 164). 3. “Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç, araç, sürgü.” (DSAAKD, 987; TTADTS, 25; TAZV, 272; OASV, 491). 4. “Sürülmüş tarlanın tezeklerini ufalamak için kullanılan bir araç.” (TRYA, 125). 5. “Sürülmüş tarlanın tezeklerini ufalamak için kullanılan bir alet.” (TTİKA, 259).

teпки: “Bel denilen tarım aracının ayakla basılan tahta bölümü.” (DSAAKD, 971).

1.2. Ekim ve Dikimde Kullanılan Araç Gereç Adları

el_āci: “El ağacı, fide dikmek için toprakta yer açmaya yarayan tarım aleti.” (ASA, 211).

mibzer: “Traktörün arkasına takılan tohum ekme aleti.” (DİA, 447).

sivriç: 1. “Fide dikme için toprakta yer açmaya yarayan tarım aleti.” (ASA, 228). 2. “Sebzeleri dikmek için kullanılan ucu eğri ağaç.” (KA, 369).

1.3. Hasatta Kullanılan Araç Gereç Adları

1.3.1. Tırpan İçin Kullanılan Adlar

çalkı (TAZV, 98; TTADTS, 15), **dırpan** (BİAİA, 234), **droppani** (RÇA, 241), **kerendi** (BİASV, 71), **terpan** (RİA, 333; TTADTS, 26), **tırfan** (KYA, 1172), **tırpan** (LSA, 583; BDİA, 259; BİSİA, 246; SİBİA, 324), **tırpana** (GİŞKİA, 290), **tiripan** (RÇA, 246).

1.3.2. Tırpan Sapı ve Tutacağı İçin Kullanılan Adlar

elçek (TAZV, 141), **nat** (AŞYA, 162; AİYİDKA, 214; BİASV, 88), **not** (BİAİA, 273), **nüsübet nat** (BİASV, 88).

1.3.3. Orak İçin Kullanılan Adlar

galıç (TAZV, 154), **ğalıç** (GOYAFİSV, 172; OASV, 243; AA, 131), **kaluç** (TAZV, 197), **kalunç** (TAZV, 197), **kilinti** (OASV, 368; OİYA, 350), **ora** (SİBİA, 317), **orah** (KA, 366; AA, 148; BDİA, 251; BİAİA, 275; GİKKCKAİ, 287), **orak** (GOYAFİSV, 173; SİAİA, 262).

1.3.4. Hasatta Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

azu: “Tırpan demirinin geniş dip kısmı.” (TAZV, 59).

bışkı: “Işkın bıçağı.” (OASV, 103; OİYA, 336).

buylu: “Tırpanda, kılıcı sıkıştırmak için çakılan ağaç çivi.” (TAZV, 80).

çövmel: “Orakla biçilen ekinleri toplamakta kullanılan yay, eğri değnek.” (TAZV, 113).

eleceklü tırpan: “Saplı tırpan.” (KYA, 1044).

ellik: 1. “Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde tahtadan yapılmış bir araç.” (ÇİYA, 179). 2. “Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç.” (OASV, 218). 3. “Ekin biçmek için parmaklara takılan ağaçtan yapılan araç.” (TRYA, 114).

gadak: “Tırpanın ökçesinin sağlam olması için tırpana vurulan demir.” (TAZV, 153).

girinti: 1. “Ağzı orak gibi olan ve ot kesmeye yarayan alet, tırpan.” (GYADSK, 41). 2. “Ağaç dallarını kesmeye yarayan, orağa benzer bir araç.” (OASV, 281).

kadak: “Tırpan ile sapı birbirine bağlayan çengel.” (TAZV, 195).

kem: “Sesanya ağacının kabuğundan örülü ot bağlamaya yarayan kalın ip.” (AİYİDKA, 204).

kerinti: 1. “Tırpan.” (GYA, 273). 2. “Fındık bahçeleme orağı.” (GOYAFİSV, 173).

kırrık: “Orak bilemeğe yarayan araç, bileği.” (BİASV, 72).

kirinti: 1. “Otları biçmeye yarayan orak, tırpan.” (GOYAFİSV, 173; OASV, 370). 2. “Tırpana benzer, ot kesmekte kullanılan bir araç.” (OASV, 370).

masat: 1. “Tırpan, orak bileme aracı.” (AİYİDKA, 212). 2. “Orak ve tırpanı bilemeğe mahsus taş.” (AİAD, 262).

orân: “Orak.” (SİBİA, 317).

örşçókuç: “Tırpanın ağzını bilemek için kullanılan alet.” (KMİKA, 464).

özlük: “Biçilmiş saplardan yapılan öbeğin sağlam durması için toprağa çakılan, sağlam ve uzunca sırtık.” (OASV, 429).

peçuk: “Tırpanın sap takılan yeri.” (AİŞİYKKDSK, 48).

porçuk: “Tırpanın sapı ile ağzının bağlandığı kısım.” (AŞYA, 162).

1.4. Harmanda, Savurmada ve Tane Ayırmada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.4.1. Düven İçin Kullanılan Adlar

döğen (GİKKCKAİ, 263), **düğən** (DİA, 434), **duven** (KMİKA, 446), **düğən** (AAA, 307), **düven** (LSA, 555; BMA, 213; SİAİA, 253; ZA, 184; BMİKA, 198), **gem** (**gemi**, **gem tahta**, **gen**) (TTADTS, 20).

1.4.2. Düven Oku İçin Kullanılan Adlar

döğensellik (DSAAKD, 984), **düğensürü** (DSAAKD, 990), **düvensir** (OASV, 208), **göndel** (OASV, 391), **karaoğ** (DSAAKD, 976), **mondula** (TRYA, 120).

1.4.3. Düven Aksamı ile İlgili Adlar

çakmak daşı: “Düvenin altına çakılan keskin taşların adı.” (DİA, 430).

garavu: “Dövenle boyunduruğu bağlayan L şeklindeki ağaç parçası.” (DSAAKD, 990).

gönder: “Boyundurukla döven arasındaki bağlantıyı sağlayan alet.” (AA, 137; OASV, 284).

karâuğra: “Harman aleti düvenin bir parçası.” (GADSK, 83).

1.4.4. Biçerdöver İçin Kullanılan Adlar

doverbiçer (KMİKA, 445), **düverbîçer** (LSA, 555).

1.4.5. Patoz (Harman Makinesi) İçin Kullanılan Adlar

patos (SAA, 241; BDİA, 253; BİAİA, 276; DİA, 449; GİŞKİA, 288), **pâtoz** (KA, 367).

1.4.6. Dirgen İçin Kullanılan Adlar

dirgan (YA, 305; AİYİDKA, 195), **dirgân** (DİA, 433), **dirgen** (LSA, 553; BİASV, 35; DSGKA, 220; OASV, 196-197; TAZV, 127; TTADTS, 18; GİKKCKAİ, 263; AA, 126; KMİKA, 444; KYA, 1037), **dirğen** (DSAAKD, 984), **diyen** (KYA, 1037), **diyren** (BMA, 212), **ilgan** (GİKKCKAİ, 279), **lagmeder** (TTADTS, 23).

1.4.7. Sıyırğı İçin Kullanılan Adlar

arnat (TTADTS, 13), **hebük**, **hepük** (TTADTS, 21), **sıyırğı** (TRYA, 122; TTİKA, 258; TAZV, 262; TTADTS, 24), **sıyırık** (OASV, 467), **sıyurgu** (KYA, 1154).

1.4.8. Kevük (Sap Çekmeye Yarayan Ucu Çengelli Ağaç) İçin Kullanılan Adlar

gevük (DİA, 439), **gevuk** (KMİKA, 454), **kevuk** (KYA, 1109), **kovuk** (TTADTS, 23), **kovük** (DSGKA, 300).

1.4.9. Kalbur İçin Kullanılan Adlar

galbur (SİAİA, 255), **ğalbur** (DİA, 437), **gozer** (KYA, 1080), **halbur** (GİKKCKAİ, 278).

1.4.10. Tepir (Ağaçtan Yapılmış Büyük Elek) İçin Kullanılan Adlar

tepin (OASV, 497), **tepir** (TTADTS, 26), **tepün** (GİKKCKAİ, 295).

1.4.11. Anadut (Ekin Demetlerini Arabaya Koymaya ve Harmanı Aktarmaya Yarayan Üç, Dört, Beş, Yedi Çatallı Dirgen, Yaba) İçin Kullanılan Adlar

anadud (KMİKA, 436), **anadut** DSGKA, 148; TAZV, 43), (DİA, 426), (TTİKA, 240), (DSAAKD, 982), (TTADTS, 12), **anatut** (DSGKA, 148-49), **anazut** (BMA, 205).

1.4.12. Harmanda, Savurmada ve Tane Ayırmada Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

beldanat: “Arabaya buğday vs. yüklemek ve harman savurmak için kullanılan üç, dört veya beş parmaklı, uzun saplı aygıt, yaba.” (TTADTS, 14).

beşparmak: “Arabaya ekin yüklemekte veya harman savurmada kullanılan beş parmaklı, uzun saplı araç.” (TTADTS, 14).

cıda: “Tınaz savurmada kullanılan çatal şeklinde tahta.” (TTADTS, 15).

çalak: “Fındık harmanında tozları fındık meyvesinden ayırmak için kullanılan çalı süpürgesi.” (GOYAFİSV, 172).

çeç küreği: “Harmanda taneler için kullanılan kürek.” (TTADTS, 15).

çekmel: “Harman sürerken ekinleri düğenin altına getiren çengelli bir tarım aracı.” (TTADTS, 16).

daşan: “Dağan: Harmandaki samanları kürümeye yarayan tahta aygıt.” (KYA, 1030).

daşgözer: “Arpa ve buğdayı samandan ayırmaya yarayan büyük delikli kalbur.” (TTADTS, 17).

dıan: “Dığan: Harmandaki sapları bir yere yatırmak için kullanılan ağaçtan yapılmış tarım aleti.” (KYA, 1034).

dıgan: “Harmanda taneleri savurmaya yarayan ucu çatallı tahta alet, dirgen.” (DSGKA, 216; TTADTS, 17).

dırmuk: “Fındık karıştırma aleti, tırmık.” (GOYAFİSV, 172).

efsecek: “Tahılın toprak ve taşlarını ayıklamaya yarayan tahta kalınlığında ve daire biçiminde ağaçtan yontularak yapılan bir araç.” (DSAAKD, 990).

egan: “Ekini harmana yaymak için kullanılan bir araç.” (BİASV, 39; TTADTS, 19).

eğan: “Ağaçtan yapılmış harman karıştırmaya yarayan iki çatallı alet.” (BİASV, 39).

evsek, evsecek: “Tahılın taşlarını ayıklamakta kullanılan budaksız ağaçtan yapılmış az kenarlı tepsi.” (DSGKA, 235; OASV, 229).

gegen: 1. “Samanı aktarmaya yarayan ağaçtan parmaklı bir tarım aleti.” (KMİKA, 454). 2. “Samanı aktarmaya yarayan, ağaçtan parmaklı bir tarım aleti.” (TTADTS, 126).

gelberi: “Tarla ve harman döküntülerini toplayan, fındık yığını yapmaya yarayan bir araç.” (GOYAFİSV, 172).

gem: 1. “Tarım aygıtı, düven.” (LSA, 561). 2. “Öküzlerin sırtlarına bağlı buğday saplarını saman yapmaya yarayan eski bir ziraat aracı.” (BDİA, 237). 3. “Tahtadan yapılmış, alt kısmında küçük taşlar bulunan ve öküzlerin sırtlarına bağlanarak buğday saplarını saman yapmaya yarayan eski bir tarım aracı.” (BİAİA, 242). 4. “Döven.” (DSAAKD, 964). gem: 5. “Buğday tanesi ile sapını ayırmak için kullanılan bir tarım aracı.” (GİKKCKAİ, 271).

gem tahtası: “Harman koşarken hayvanlara bağlanan bir kişinin üstüne çıktığı tahta.” (AİYİDKA, 198).

gov: “Samanın buğdaydan ayırtmak için havaya savurulan tarım aleti.” (KMİKA, 453).

göndel: “Saman karıştırmaya yarayan sırık.” (OASV, 391).

göndem: 1. “Buğday, arpa başaklarını toplamakta kullanılan tırmık.” (OASV, 391; TTADTS, 20). 2. “Arpa, buğday tanelerini toplamaya yarayan tırmık.” (OASV, 391).

hak götüre: “Saman kaldırmaya yarayan büyük yaba.” (TTADTS, 20).

kelberi: “Harmanda sap ve saman toplamakta kullanılan ucu eğri sopa.” (TTADTS, 22).

patoz: 1. “Fındığı yeşil kabuğundan ayıran, taneleme makinesi.” 2. “Yetişen mahsulü öğütterek saman haline getiren ve tahılı samandan ayıran tarım aleti, fındığı çotanaklarından ayıklayan alet.” (GOYAFİSV, 173).

patuz: “Fındık kabuğu soymaya yarayan alet.” (GYA, 279).

piçel: “Ekin biçen, döven taneleri ayıran, samanı deste veya balya durumuna getiren makine.” (BİSİA, 242).

saksu: “Saksı: Sabanla harmanı sürerken öküzlerin dışkılarına tutulan ağaçtan kap.” (KYA, 1147).

seç küreği: “Buğdayı samandan ayırmak için kullanılan kürek.” (TTADTS, 24).

seli: “Harman savurmakta kullanılan dört dişli araç, bir çeşit yaba.” (TTADTS, 24).

senik: “İki çatallı, harman savurmakta kullanılan bir araç.” (TTADTS, 24).

tahar: “Harmanda dağılan ve biriken samanı, sapı çekmek için kullanılan alet.” (KMİKA, 469).

taş gözeri: “Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur.” (TTADTS, 26).

tığ makinesi: “Tıraz makinesi, buğday tanesini samandan ayıran elle çevrilen rüzgar yapan alet.” (AŞYA, 164).

yaba: 1. “Samanı savurmak için kullanılan bir gereç.” (BDİA, 261). 2. “Tırazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.” (DSGKA, 380). 3. “Ağaçtan yapılmış, çatal biçiminde, harman savurmakta kullanılan bir tarım aracı.” (GİKKCKAİ, 298). 4. “Arpa ve buğday savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.” (OASV, 523; AA, 157). 5. “Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde tahtadan tarım aracı.” (TTİKA, 261). 6. “Tırazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.” (TAZV, 288; KYA, 1186). 7. “Ot vesaireyi toplamak için kullanılan tahta veya demir çatal.” (AİAD, 284). 8. “Saban küreği.” (OİYA, 358). 9. “Harmanda kullanılan savurma aracı.” (KMİKA, 472).

yellik: “Harmanda saman yığının arkasına ağaç dallarından örülen çit.” (DSAAKD, 981).

yuvalak: “Çeltik, harmanda sürülürken kömüşlerin arkasına bağlanıp çeltik üstünde gezdirilen ağaç silindir.” (KYA, 1195).

yába: 1. “Harman savurmada kullanılan çatal biçiminde tarım aracı.” (LSA, 585). 2. “Samanı savurmaya yarayan alet.” (KA, 374).

1.5. Tahıl Dövme ve Öğütmede (Değirmencilikte) Kullanılan Araç Gereç Adları

1.5.1. Değirmen İçin Kullanılan Adlar

demende (OİYA, 60), **deyirmen** (OİYA, 86), **dimen** (OİYA, 60).

1.5.2. Değirmen Taşı İçin Kullanılan Adlar

değirmen daşı (SAA, 206), **göz** (DSAAKD, 986).

1.5.3. Değirmen Mili İçin Kullanılan Adlar

ercek (OİYA, 343), **erçek** (OASV, 222).

1.5.4. Baltacık (Değirmen Taşını Döndüren Demir) İçin Kullanılan Adlar

baltacık (OASV, 89; TAZV, 63), **baltacık** (**baltacık demiri**, **baltacuk**, **baltancık**, **baltancuk**) (TTADTS, 95), **baltacuk** (OASV, 89; OİYA, 335).

1.5.5. Tahılın Değirmen Taşına Düzenli Akmasını Sağlayan Araç İçin Kullanılan Adlar

çağçağ (TTADTS, 15), **çağnağ** (BİASV, 27), **çahçah** (AİYİDKA, 192), **çamçaka** (TTADTS, 15), **takılacak** (OASV, 489; OİYA, 355).

1.5.6. Değirmencinin Hak Olarak Aldığı Ölçek İçin Kullanılan Adlar

somarı (OASV, 472), **susak** (OASV, 477; DSAAKD, 987; TTADTS, 77), **susok** (TRYA, 122).

1.5.7. Taş Dibek İçin Kullanılan Adlar

soho (TAZV, 264), **sohu** (LSA, 580), **soko** (TAZV, 264), **soku** (TTADTS, 24).

1.5.8. Dibek Tokmağı İçin Kullanılan Adlar

eldeç (TTADTS, 97), **elecek** (OASV, 216-217; OİYA, 343), **salgu** (KYA, 1147), **solhu** (ÇİYA, 190), **tokmak** (SİBİA, 324), **zoku** (SİBİA, 333).

1.5.9. Tahıl Dövme ve Öğütmede Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

ağırşak, ağırşak kağşak: “El değirmeninde iki taş arasına yatay olarak konulan tahta veya demir.” (DSAANKD, 959).

anaç: “Değirmende çarka giden suyu salmaya yarayan ark.” (OASV, 59).

arki: “Değirmen taşının dönmesini sağlayan ortası delik demir.” (AŞYA, 152).

asma: “Değirmen çarkını çevirmek için arkadan gelen suyu çark üzerine şiddetle sevk eden ve dik meyilli konmuş olan üstü tahta oluk.” (OASV, 70).

ayak: 1. “Değirmeni çalıştırma ve durdurma aleti.” (OASV, 78). 2. “Değirmeni çalıştırma ve durdurma aleti.” (OİYA, 335). 3. “Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarayan ayar odunu.” (TTADTS, 95).

baltacıkereği: “İki değirmen taşının arasında mil ödevini gören kısım.” (TTADTS, 95).

borbal: “Su değirmeninin çarkı.” (AŞYA, 153).

cakcakı, çağıldak, cakcaqı, cakcak, cekcek, cekceko, cıkıcık, çaqçaq, çaqçaqa, çahraq, çakçak, çakçaka, çakçakı, çakıldavuk: “Değirmende buğdayın bittiğini haber veren bir aygıt.” (TTADTS, 96).

cöte: “Mısır tanelemekte kullanılan çubuktan örülmüş araç.” (TTADTS, 15).

çañ: “Değirmenlerde tahılın bitmesini haber veren, taş üzerine sarkan ipe bağlı maden parçaları.” (TTADTS, 96).

dibek: 1. “Mısır dövmek için ağaç veya taştan oyulmuş tekne.” (GYA, 257; OASV, 193). 2. “Taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan.” (GİKKCKAİ, 262). 3. “İçinde bulgur ve benzeri şeylerin dövüldüğü büyük havan.” (ZMA, 322).

dink: 1. “Buğdayı kabuğundan ayırmak için kullanılan taş.” (AİYİDKA, 195). 2. “Taş değirmene yapılan döğme.” (BİASV, 35).

dink, dink, denk, dik, dinkene: “Tahılın kabuğunu yumuşatmaya ve ayırmaya yarayan değirmen.” (TTADTS, 97, DSGKA, 219).

domuzluk: “Değirmenlerin su oluğunun sonundaki çarkın bulunduğu yer.” (BİASV, 36).

donuzluk: “Değirmenin alt kısmındaki oyuk.” (OİYA, 342).

eldiç: “Mısırın öğütülmesi için kullanılan alet.” (BYA, 358).

felenk: “Değirmen taşını aşağıya indirmek için kullanılan kuvvetli ağaç.” (BİASV, 43).

- gargaçık:** “Değirmen çarkının altındaki demir.” (OASV, 251).
- gavran:** “İçerisine un konulan tahta sandık.” (OASV, 257).
- gerimcek:** “Değirmenlerde alt ve üst taş arasında bulunan, üst taşı döndürmeye yarayan demir parçası.” (BİASV, 49).
- gerimşek:** “El değirmeninde deliğe konulan demir araç.” (DSAAKD, 985).
- germeç:** “Su değirmeni oluklarında, kanallarda suyu kesmek, dışarı akıtmak için kullanılan tahta ya da sac kapak, sürgü.” (OASV, 268).
- germicek:** “Değirmen taşları arasına konulan demir.” (OASV, 268).
- hag:** “Mısırın öğütülmek için döküldüğü yer.” (RÇA, 242).
- iğ:** “Değirmen taşının ortasında bulunan ve yukarıdaki üst taşla geçen demir eksen.” (OASV, 335).
- İnecük:** “Değirmenlerde taban ağacıyla eğirceği bağlayan demir.” (OİYA, 349; OASV, 338).
- istiam:** “Değirmende dönen tahılları ezen taş.” (GİŞKİA, 286).
- iyy:** “Değirmen taşının bağlı olduğu ağaç.” (OASV, 341; OİYA, 349).
- kapak:** “Değirmende un doldurulan küçük el küreği.” (OASV, 347).
- kapçi:** “Değirmende öğütülen unu çuvala koymaya yarayan araç.” (AŞYA, 158).
- kot:** “Değirmen çarkına gelen suyun hızını arttırmak için yapılmış dar su borusu.” (AİYİDKA, 209).
- künt:** “Değirmen çarkı kelepçelerinin dizildiği ağaç.” (OASV, 384).
- naliya:** “Mısır koçanını tane haline getirirken kullanılan altı delikli araç.” (AŞYA, 161).
- patoz:** “Kaba yemleri, kültür yem bitkilerinin sap ve dallarını öğütmek veya fındığın dış kabuğunu ayırmak için kullanılan tarım makinesi.” (GİKKCKAİ, 289).
- per:** “Değirmen çarkının kepçeleri.” (OASV, 437).
- savacak:** 1. “Değirmen suyunu başka yöne çevirmek için oluk önüne konulan tahta.” (OASV, 457). 2. “Değirmene suyun gitmemesini sağlayan tahta kapak.” (OİYA, 354). 3. “Değirmenlerde öğütücünün ayar çubuğu.” (KYA, 1149).
- savak:** “Değirmen suyunu başka yöne çevirmek için oluk önüne konulan tahta.” (GYADSK, 44).
- seten:** 1. “Tahıl dövülen taş.” (LSA, 579). 2. “Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan hayvan ya da suyla döndürülen dikey konulmuş değirmen taşı.” (OASV, 463). 3. “Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan, hayvan ya da suyla döndürülen dikey konulmuş değirmen taşı.” (TAZV, 261).
- sıfın:** “Değirmen oluğunun deliğini daraltmak için ucuna takılan dar, ağaç boru.” (OASV, 464).
- sibek:** “El değirmenlerinde alt taşın ortasına çakılan üst taşın dönmesini sağlayan küçük kazık ya da sivri demir.” (OASV, 467).
- şeytan takımağı:** “Değirmen taşına mısır düşürmeye yarayan özel tahta.” (OASV, 483).
- tink:** “Tahılın kabuğunu yumuşatarak ayırmaya yarayan değirmen.” (DSAAKD, 987).
- usuk:** “Değirmenin çarkına tazyikli su fişkirtan ortası delik takas.” (AŞYA, 163).
- yasduk:** “Değirmenin taban ağacı.” (OİYA, 358).

1.6. Tahıl Ölçeği ve Tartı Olarak Kullanılan Araç Gereç Adları

1.6.1. Tahıl Ölçeği İçin Kullanılan Adlar

god (BDİA, 239; TTADTS, 75), **hak** (DSGKA, 261), **ırıplağu** (TRYA, 117), **ırıplo** (AA, 142), **kot**, **kod** (BİASV, 75), **şapşak** (TTADTS, 77), **şinik** (LSA, 581; KA, 371; BİASV, 101; DSGKA, 359; DSAKD, 971; KYA, 1165), **şinik**, **şınık**, **şinig** (TTADTS, 77), **urup** (BİASV, 110; DSGKA, 375), **urupla** (TTİKA, 261), **uruplağa** (TAZV, 284).

1.6.2. Ölçü ve Tartıda Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

bülbül: “Tahıl ölçmek için kullanılan çanağın dörtte biri.” (DSGKA, 187; TTADTS, 14).

carımla: “Üç defa doldurulduğunda iki teneke tahıl alabilen tahtadan yapılmış tahıl ölçeği.” (TTADTS, 74).

çanak: “Üç okkalık bir çeşit tahıl ölçeği.” (DSGKA, 199).

çerik, **cerik**: “Altı kiloluk bir çeşit hububat ölçüsü.” (TTADTS, 74).

çinik: 1. “Demirlinin yarısı, şinik.” (BİASV, 30). 2. “1/8 ölçüsünde tahıl ölçmeye yarayan kap.” (BDİA, 227).

demirli: 1. “Bir tenekeden biraz fazla bir ölçü.” (BİASV, 34). 2. “On beş kilo buğday alan bir ölçek.” (TTADTS, 74).

demürlü: 1. “Tahıl ölçeği.” (BDİA, 229). 2. “On beş kiloluk bir tahıl ölçeği.” (BİAİA, 233).

gabaklô: “Tahılı ölçmeye yarayan 8 dm³ hacminde, silindir şeklinde bir ölçek.” (OASV, 240; TTADTS, 75).

gantar: 1. “Ağırlık ölçüsü.” (GYA, 262). 2. “1.Kantar. 2.Ağırlık ölçüsü.” (GYADSK, 32).

gara okka: “Fındık ölçmek için kullanılan eski kantar.” (GOYAFİSV, 172).

ğod: “Beş ila on iki kilogramlık ağaç fındık ölçeği.” (GYA, 265).

got: 1. “Taneli meyve ve tahılları ölçmeye yarayan ölçü kabı.” (GYADSK, 41). 2. “Ağaçtan yapılan 5-12 kg arası fındık ölçeği.” (GOYAFİSV, 172). 3. “1.Tahıl ölçüsü. 2. Bir kile alan ölçek, şinik. 3.Beş okkalık ölçek. 4. Altı okkalık ölçek. 5. On iki okkalık ölçek.” (TTADTS, 75).

gödüg: “Tahıl ölçmek için tercih edilen yaklaşık 20 kilogramlık peynir tenekesi boyutundaki hacimsel ölçü aleti ve aynı zamanda bu aletle ölçülen miktarı belirtmek için kullanılan ölçü birimi.” (BYA, 359).

gödük: “On ya da on iki okkalık tahıl ölçüsü, ağaçtan yapılmış ölçü kabı.” (OİYA, 347).

kabak: “Kilenin 1/16 ölçüsünde bir tahıl ölçeği.” (TTADTS, 76).

kapçıyek: “Tahtadan yapılmış bir kiloluk tahıl ölçüsü.” (TTADTS, 76).

kat: “Altı okka tahıl alan silindir biçiminde, ağaçtan yapılmış bir tahıl ölçeği.” (TTADTS, 76).

kelete: “Ölçek.” (TTADTS, 76).

kiler: “Genellikle tahıl ölçmede kullanılan, yaklaşık 25 kg oylumunda bir ölçek.” (GİKKCKAİ, 281).

kirvanka: “El kantarı.” (AİYİDKA, 209).

kod: “Buğday ve arpa miktarını ölçmeye yarayan ahşap kova.” (AİYİDKA, 209).

kodi: “48 kilogramlık ağırlık ölçüsü.” (AİYİDKA, 209).

kot: “Tahtadan yapılmış bir çeşit tahıl ölçeği.” (AİYİDKA, 209).

macur-mucur: “Sekiz kilo olabilen bir tahıl ölçeği.” (DSGKA, 316).

moduk: “Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçeği.” (TTADTS, 76).

mucur: 1. “Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçeği.” (OASV, 405). 2. “Tahıl ölçme aleti.” (TRYA, 120).

ölçek: “Ölçek.” (KA, 365).

silecek: “Tahıl ölçeğinin doldurulduktan sonra ağzını silmeye yarayan düz tahta ya da demir araç.” (BİASV, 98).

umcur: “1. Üç, beş okka buğday alan ölçek. 2.Şiniğin dörtte biri.” (TTADTS, 78).

yarım: 1. “Göz tenekesi boyutlarına eşit bir çeşit tahıl ölçeği.” (BİSİA, 248). 2. “Gaz tenekesi boyutlarına eşit bir çeşit tahıl ölçeği.” (BMA, 236). 3. “Bir gaz tenekesi oylumunda tahıl ölçeği.” (DSGKA, 385). 4. “4.1. Gaz tenekesinin yarısı oylumunda bir tahıl ölçeği. 4.2. Bir tahıl ölçeği. 4.3. Bir tahıl ölçeğinin yarısı. 4.4. Gaz tenekesinden büyük, tahtadan yapılmış tahıl ölçeği. 4.5. Bir gaz tenekesi oylumunda tahıl ölçeği. 4.6. On iki kiloluk tahıl ölçeği.” (TTADTS, 78).

yarımlağa: “Yarım gaz tenekesi büyüklüğünde tahıl ölçeği.” (TAZV, 291).

1.7. Bahçecilikte, Meyvecilikte ve Fındık Tarımında Kullanılan Araç Gereç Adları

1.7.1. Dal Çekmeye ve Meyve Toplamaya Yarayan Ucu Eğri Sırık (Gerevi) İçin Kullanılan Adlar

çevgen (KYA, 1022), **garavu** (GEADSK, 293), **gegen** (KYA, 1065), **gelberi** (KYA, 1064), **gerevi** (BYA, 359; GOYAFİSV, 172; OASV, 267), **gerevu-gerō** (GYADSK, 37), **gerevü** (GOYAFİSV, 172; OASV, 267), **gero** (OASV, 268), **geroo**, **gelevi** (GOYAFİSV, 172), **gerō** (OİYA, 345), **gerüğ** (OASV, 268), **gerō** (GYA, 264), **kevuk** (KMİKA, 460).

1.7.2. Budama Bıçağı İçin Kullanılan Adlar

dehre (AŞYA, 154), **takrağ** (OASV, 489), **tara**, **tora** (OASV, 491).

1.7.3. Bahçecilikte, Meyvecilikte ve Fındık Tarımında Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

ardaşan: “Ağaç dallarından yapılan, fındık kırmaya yarayan bir araç.” (AİŞİYYKKDSK, 45).

bıçkı: “Fındık sürgünlerini kesmeye yarayan küçük testere.” (GOYAFİSV, 172).

cablama: “Tarla veya bahçenin etrafını çevirmekte kullanılan, ince uzun yontulmuş ağaç.” (GYA, 250).

çangal: “Tarladaki sebzenin serpilip kendisine sarılması için konulan sırık.” (TVYA, 256).

çarpi: “Özellikle ceviz ve fındık dökmeye yarayan uzun sopa.” (GYADSK, 40; GOYAFİSV, 172).

direcen: “Meyve dallarının ağırlıktan sarkmaması için altına konan destek sırık.” (KYA, 1037).

fıraktı, fıraklı: “Ağaç dallarından yapılan bahçe korkuluğu.” (GOYAFİSV, 173).

galem: “Aşılacak ağaca konulan ucu sivriltilmiş kalem biçiminde ağaç parçası.” (GYA, 262).

gegek: “Ucu çengelli ağaç.” (OASV, 262).

genguç: “Çalıları açmaya yarayan ucu çatalı değnek.” (KYA, 1065).

gidal: “Meyve toplarken kullanılan ucu torbalı sırık.” (THA, 865).

girebi: 1. “Küçük otsu bitkileri kesmeye yarayan ucu kanca gibi bir çeşit küçük balta.” (OASV, 280). 2. “Diken ve çalı kesmeye yarayan ucu eğri küçük balta.” (OASV, 280; AA, 136).

gırve: “Meyve toplamaya yarayan bir çeşit çubuk.” (OASV, 281).

gogar: “Meyve sepetini dala asmak için kullanılan, ters yönde çengelleri olan odun parçası.” (THA, 865).

kevük: “Meyve toplamaya yarayan ağaç.” (DSAAKD, 976).

kukari: “Meyve toplamakta kullanılan ucu çengelli değnek.” (RİA, 324).

mastı: “Üst dallarda kalan fındıkları düşürmek için kullanılan uzun sopa.” (GOYAFİSV, 173).

mosağal: “Armut toplamak için kullanılan, çatal şeklindeki uç kısmına, ağ, bez, torba ya da küçük bir sepet bağlanmış uzun sopa.” (AİAİDKA, 305).

sala: “Üzerinde meyve kurutmaya yarayan örülmüş düz araç.” (AİYİDKA, 219).

saprhegel: “Ağacın üzerindeki elmaları toplamaya yarayan araç.” (AŞYA, 162).

sengi: “Üzerine meyve toplanan büyük örtü.” (OASV, 462).

solak: “Ağaçtan meyve toplamak için fırlatılan küçük sopa.” (AİAD, 276).

tahra: “Ağaç budamaya, kesmeye, odun kırmaya yarayan, satırdan biraz büyük demir saplı araç.” (OASV, 487).

1.8. Ürün Toplamada ve Taşımada Kullanılan Sepet, Küfe ve Kap Adları

1.8.1. Sepet İçin Kullanılan Adlar

golçak (GOYAFİSV, 172), **gumbul** (GOYAFİSV, 172), **he** (GOYAFİSV, 172), **hey** (GOYAFİSV, 173), **heyin** (GOYAFİSV, 173).

1.8.2. Büyük Sepet ve Küfe İçin Kullanılan Adlar

göcek (GOYAFİSV, 175), **harar** (GOYAFİSV, 172), **harel** (GOYAFİSV, 172), **hē** (GOYAFİSV, 172), **heğ** (GOYAFİSV, 172), **köğün** (GOYAFİSV, 173).

1.8.3. Küçük Sepet İçin Kullanılan Adlar

ğıdıh (GOYAFİSV, 172), **gıdıh** (GOYAFİSV, 172), **kıdık** (GOYAFİSV, 173).

1.8.4. Fındık Sepeti İçin Kullanılan Adlar

çörte (GOYAFİSV, 172), **çöte** (GOYAFİSV, 172; OİYA, 340).

1.8.5. Kağnyıya Konulan Saman Sepeti İçin Kullanılan Adlar

çeten (OASV, 160; TAZV, 105), **çeteni** (TAZV, 105), **çeten-çeteni** (DSAAKD, 962).

1.8.6. Ürün Toplamada ve Taşımada Kullanılan Diğer Sepet, Küfe ve Kap Adları

ayar: “Fındık taşımaya yarayan orta boy sepet.” (GOYAFİSV, 172).

bardan: “Saman taşımak için kıldan büyük çuval, teliz.” (TTADTS, 13).

- beğ:** “Meyve taşımaya yarayan sepet, küfe.” (DSAAKD, 983).
- çapuk:** “Ağaç kabuğundan örülmüş küçük sepet.” (AİYİDKA, 192).
- çepik:** “Meyve konulan sepet.” (BİASV, 123).
- çirkin:** “Sap ve saman gibi şeyleri taşımak için kullanılan sepet.” (TTADTS, 17).
- çiten:** 1. “Kulpsuz sepet.” (GOYAFİSV, 172). 2. “Küçük sepet, küfe.” (GOYAFİSV, 172). 3. “Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet.” (OASV, 170). 4. “Saman taşımak için arabalara konulan ince dallardan örülmüş büyük sepet veya çit.” (SİAİA, 251).
- ç’aç’a sepet:** “Uzun ve aralıklı fındık çubuklarından yapılmış yaprak taşıma sepeti.” (RİA, 313).
- dağarcuk:** “Hayvan derisinden yapılan çuval.” (DİA, 432).
- fanile:** “Yünden ya da pamuk ipliğinden yapılmış fındık çuvalı.” (GOYAFİSV, 172).
- galat:** “Fındık çubuğundan yapılan sepet.” (GOYAFİSV, 174).
- gezgere:** “Saman taşımaya yarayan sepet.” (TAZV, 161).
- gıdık:** 1. “Fındık toplamak için kullanılan küçük sepet. Bu sepet genel olarak ince fındık çubuklarından yapılmaktadır.” (GOYAFİSV, 172). 2. “Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti.” (GOYAFİSV, 174). 3. “Fındık çubuğundan örülen küçük sepet.” (GOYAFİSV, 174).
- heğ:** “Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet.” (GOYAFİSV, 172).
- heşe:** “Büyük saman çuvalı.” (BİASV, 60).
- hey:** 1. “Ağzı geniş, dibi dar sepet.” (GOYAFİSV, 172). 2. “Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe.” (GOYAFİSV, 173).
- karnal:** “Üzerinde sapı olan yayvan sepet.” (GOYAFİSV, 173).
- kolçak:** “İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet.” (GOYAFİSV, 173).
- kufiça:** “Genellikle meyve toplarken kullanılan üç ayaklı saplı küçük sepet.” (THA, 871).
- otluksepeti:** “Küçük şelek.” (GOYAFİSV, 173).
- panavra, panavla çuvalı:** “İçine konulan fındıkların hava almasını sağlayan bez çuval. Bu çuvaları fındık tüccarları kullanmaktadır.” (GOYAFİSV, 173).
- şelek:** 1. “1. Orta boy sepet. 2. Ağzı geniş, gıdıktan daha büyük bir sepet çeşidi. Bu sepet genel olarak fındık dalından çıkarılan ince çitalardan yapılmaktadır.” (GOYAFİSV, 173). 2. “Ağzı geniş büyük yük sepeti.” (GOYAFİSV, 173). 3. “Fındık dalından çıkarılan ince çitalardan yapılan orta büyüklükte bir çeşit sepet.” (GOYAFİSV, 175; OASV, 482).
- toka:** “Fındık toplanırken bele bağlanarak kullanılan örme sepet.” (GOYAFİSV, 173).
- zembil:** “Öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı sepet, meyve sepeti.” (GOYAFİSV, 173).

1.9. Taşımacılıkta ve Depolamada Kullanılan Araç Gereç Adları

1.9.1. Kağı İçin Kullanılan Adlar

ğâğı arabası (DİA, 437), **ğanı** (LSA, 558), **maza** (OİYA, 351).

1.9.2. Traktör İçin Kullanılan Adlar

diräkdör (KA, 353), **direhtör** (GİŞKİA, 282), **direkdör** (KMİKA, 444), **direktör** (ZA, 183), **motor** (DİA, 448), **motur** (AA, 146), **tırahtör** (LSA, 583), **tirehtör** (SİAİA, 265), **tirehtör**, **tragdor** (BİAİA, 286).

1.9.3. Kızak İçin Kullanılan Adlar

ayıkıncak (OASV, 80), **çayan** (OİYA, 339), **gızah** (AA, 136), **gızak** (SİAİA, 257), **hizef** (GİYADSK, 178), **kaşan** (AİYİDKA, 209), **kızak** (TAZV, 214).

1.9.4. Kağnı Tekerleğinin Demir Çemberi İçin Kullanılan Adlar

absut (TAZV, 21), **maram** (BİAİA, 271), **maran** (AŞYA, 160).

1.9.5. Kağnı Dingili İçin Kullanılan Adlar

mazı (BİASV, 84; ÇİYA, 186; GİKKCKAİ, 284; DSAAKD, 987), **mazu** (OASV, 395; TRYA, 119; TTİKA, 255).

1.9.6. Kağnı ve Araba Aksamı ile İlgili Adlar

absüt: “Kağnı tekerleği yapmak için kullanılan fırınlanmış sert ağaç.” (KYA, 986).

afsut: 1. “Kağnı tekerleğinin parçaları, ispit.” (DSGKA, 133). 2. “Kağnı tekerleklerinin üst kısmına takılan demir çember.” (DSAAKD, 988).

apsut: “Kağnı tekerleğinin ağaç parçaları, ispit.” (DSGKA, 152).

aykırı: “Kağnılara önden arkaya doğru uzatılan sırık.” (DSAAKD, 989).

bocurga: “Kağnı arabası aksamı (makarası), römorkun ipini germe aracı.” (GADSK, 81).

buğri: “Kağnı tekerinin tahta çivisi.” (GADSK, 81).

buylu: 1. “Kağnı, araba tekerleğine çakılan tahta çivi.” (DSGKA, 158-86). 2. “Kağnı, araba tekerleğine çakılan tahta çivi.” (TAZV, 80). 3. “Kağnı, araba tekerleğine çakılan tahta çivi.” (DSAAKD, 961).

büylü: “1.Saban kulağı. 2.Ekin sapı taşımaya yarayan arabanın önündeki ağaç.” (TTADTS, 14).

cağ: “Kağnının yan tarafına, yükün düşmemesi için konulan ağaçlar.” (BİASV, 23).

çatan: “Kağnı arabasının üzerine eklenen tahta parmaklık.” (AŞYA, 153).

çember: “Kağnı tekerleklerinin veya ağaç yayıklarının dışına dolandırılmış demir.” (TRYA, 111).

çığ: “Kağnıdan saman dökülmemesi için tahtalardan yapılmış çit.” (KYA, 1023).

dayah: “Kağnıyı dik tutan dayanak, destek.” (AŞYA, 154).

dayak: “Kağnı arabasındaki kolların ucundaki kısım.” (BİASV, 34).

eğmir: “Kağnı tekerleğinin dingil geçecek yerine tutturulan demir halka.” (OASV, 214).

eğre: “Kağnılarda okun mazıdan çıkarılması için takılan eğri çivi.” (DSAAKD, 963).

fır: “Kağnının sabit tekerleği.” (BİASV, 44).

fır teker: “Tekerlek çeşidi, kağnı arabası tekeri.” (BİASV, 44).

- galafat:** “Kağnı arabasındaki bir mekanizmaya verilen ad.” (KMİKA, 451).
- ganderef:** “Kağnı arabalarında kullanılan deriden yapılmış kayış.” (BİASV, 47).
- germe:** “Kağnı arabalarında kolların arasındaki açıklığı korumak için takılan ağaç.” (TAZV, 160).
- gobü:** “Kağnı arabasında bir mekanizmaya verilen ad.” (KMİKA, 453).
- gope:** “Kağnılarda bulunan uzunca tahta.” (TAZV, 165).
- göp:** “Kağnının önündeki tahta.” (DSAAKD, 976).
- hasput:** “Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı.” (TAZV, 175).
- hayka:** “Tekerleğin düşmemesi için dingilin başına geçirilen somun.” (DSAAKD, 965).
- isbit:** “Araba tekerleğinin ağaç kısmı.” (DSAAKD, 966-979).
- kepçe:** “Kağnı arabasında boyunduruğun takılması için okun ucuna konulan küçük kıvrık parça.” (DSGKA, 290).
- kollar:** “Kağnı arabasının iki tarafında uzanan kısımlar.” (BİASV, 74).
- kopen:** “Kağnı arabalarında tekerleğin dönmesini sağlayan bir ağaç.” (BİASV, 75).
- kulak:** “Kağnı arabasındaki kolların ucundaki kısım.” (BİASV, 76).
- ok:** “Kağnıda mazı üzerine boydan boya uzatılan yan ağaçlar.” (KYA, 1132).
- özek:** “Öküz arabasının bir parçası.” (DİKİYAKA, 166).
- pörk:** “Kağnı arabasında teker deliğine geçirilen içi boş ağaç.” (BİASV, 94).
- tar:** “Kağnının iki yanında bulunan uzun ağaçlar.” (GİKKCKAİ, 294).
- üstürüg:** “Kağnı arabasının yassı ağaçla birleştirilerek yapılan teknesi, tabanı.” (KMİKA, 472).
- veski:** “Öküz arabasında zincirle bağlı ikinci koşulan kısım.” (BİASV, 112).
- yancak:** “Öküz arabalarının yan tahtaları.” (OASV, 530; OİYA, 358).
- yasduk:** “Kağnılarda, arabalarda, dingil ile gövde arasına konulan yassı ağaç.” (DSGKA, 385).
- yavru:** “Maranın yanlarında bulunan iki parça.” (BİASV, 113).
- zülûf:** “Maranı tutan demirlere verilen ad.” (BİASV, 118).

1.9.7. Depolamada Kullanılan Yapı ve Gereç Adları

- çatıtma:** “Evin bir köşesine, içine tahıl konulan çevrili yer.” (TTADTS, 121).
- findık mâzası:** “Ağaç dikmelerle yapılan, altından hava alan ve içine findık konulan tahta yapı, serender.” (GOYAFİSV, 175).
- helkin:** “Buğday, arpa gibi şeyler koymaya yarayan büyük sandık.” (ÇİYA, 183).
- hergil:** “İçine arpa, buğday, kepek gibi hayvan yiyeceklerinin konulduğu sandık.” (BADSK, 147).
- herkil:** “Tahıl vb. saklandığı ağaçtan yapılmış sandık.” (DİA, 442).
- hêrkil:** “Herkil, erzak sandığı.” (KA, 359).
- serendü:** “İçine mısır ve hayvan yiyeceği konan ahşap yapı.” (OASV, 462; AA, 151).
- serentü:** “İçine mısır ve hayvan yiyeceği konan ahşap yapı.” (OASV, 462).
- temon ağac’i:** “Çevresine mısır sapları istif edilen uzun direk.” (RİA, 333).
- zindan:** “Tahıl ambarı.” (OASV, 557).

1.9.8. Taşımacılıkta Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

babut: “At arabası sandığı, üstüne konan ağaç yatağı.” (DSAAKD, 994).

çarmuğ: “Kağrı arabasına ot yüklenirken urgan yetmezse ilave edilen urgan.” (BİASV, 27).

çetan, çeten: “Saman taşımaya yarayan üstü kapalı at arabası.” (BDİA, 226).

çeten: “Saman taşımak amaçlı kullanılan at arabasına tahta veya ipler ile yapılan ek.” (BİASV, 28).

çita: “Kağrı arabasına ot yüklenirken urgan yetmezse ilave edilen urgan.” (BİASV, 29).

çit: “Saman taşımaya mahsus arabanın etrafına gerilen çubuk örgü.” (AİAD, 229).

deste arabası: “Başak destelerini taşımaya yarayan araba.” (DİA, 433).

goç: “Kızağın ayaklarını birbirine bağlayan tinel.” (AŞYA, 155).

gopa: “Kızağın gövdesini oluşturan iki parçadan biri.” (AŞYA, 156).

ırımuk: “Römork.” (KYA, 1096).

laydır: “Öküz veya at arabalarında ot taşırken arabayı yanlara doğru genişletmek amacıyla kullanılan ek tahtalar.” (BİASV, 80).

madraba, madrif: “Ürün kaldırma zamanı sap, gübre taşımaya yarayan iki tekerlekli araba.” (TTADTS, 23).

olu: “Denge, yüke bağlanan ipi bükerek sıkıştırmak için kullanılan sopa.” (DSAAKD, 980).

selevgü: “Saman taşınan ağaç parmaklıklı araç.” (DSGKA, 342).

sıka: “Küçük kızak.” (AİŞİYKKDSK, 44).

1.10. Tarla Sınırı, Koruma ve Sulamada Kullanılan Araç Gereç Adları

akan: “Ekin yığınlarını yağmurdan korumak için üst tarafına yapılan hilal şeklindeki cetvel.” (DSAAKD, 993).

arg: “Ark, içinden su akıtmak için toprak kazılarak yapılan açık oluk.” (SİAİA, 249).

avlo: “Çit yapımında kullanılan uzun sırık şeklinde ağaç.” (DİA, 427).

bat: “Tarla, bahçe kenarlarına konulan ağaç, dikenli çalı, tel veya tahtadan yapılan çit, çevirge.” (GOYAFİSV, 173).

cablama: “Tarlaların kenarını çevirmek için kullanılan uzun, ince, eni dar tahta.” (OİYA, 337).

çengel: “Tarlayı hayvanlardan korumak için kenarına dikilen uzun sııklar.” (OASV, 158).

daraka: “Bahçe kenarına çekilen tahta perde.” (GOYAFİSV, 173).

fıldırca, fıldırda: “Fındık ağacından yapılmış rüzgârgülü.” (GADSK, 82).

fıraklı: “Tarla ya da bahçe çevresine yapılan çit.” (GOYAFİSV, 173).

fırakdi: “Toprak sınırını gözetmek ya da belirli bir alanı çevrelemek maksadıyla ağaç dallarından elde edilen direk, çit.” (TVYA, 259).

gıy: “Tarla ve bostanları korumak için çevresine çakılan kazık, engel.” (DSGKA, 250).

kapsalak: “Çitten ya da aralıklı çakılan tahtalardan yapılmış bahçe kapısı.” (GOYAFİSV, 173).

pöhrenk: “Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk.” (OASV, 444).

pöyrek: “Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk.” (OASV, 445).

takatuka: “Karga, tilki, tavşan vb. hayvanların tarlaya girmemesi için direk üstüne yapılmış, su ile dönen ve bir yere vurarak ses çıkaran ağaç, fırıldak.” (GYSVHAHKA, 463).

tarabata: “Bahçenin kenarına çekilen tahta perde.” (GOYAFİSV, 173).

tokma: “Tarlaları birbirinden ayıran bir nevi kapı.” (AİAD, 280).

1.11. Ürün İşlemede (Meyve, Üzüm, Bakliyat) Kullanılan Araç Gereç Adları

1.11.1. Üzüm Ezme Teknesi İçin Kullanılan Adlar

sinabat (DSAAKD, 977), **şenafat** (OASV, 483), **şinavat** (DSAAKD, 987), **şirevet** (ÇİYA, 191).

1.11.2. Ürün İşlemede Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

ca: “Cağ, üzerinde pekmez yapılacak armutların ezildiği tekne.” (AA, 121).

mengilez: “Ketenlerin ezildiği alet, keten dövme aleti.” (SİAİA, 261).

salmaca: 1. “Fasulyeyi kabuğundan ayırmak için kullanılan iki parçalı değnek.” (OASV, 454).

2. “Taneli ürünleri kabuğundan ayırmak için kullanılan iki parçalı değnek.” (OASV, 457).

şarapğana: “Meyveyi sıkarak suyunu posasından ayırmaya yarayan presleme düzeneği.” (KYA, 1163).

1.12. Tarım Aletlerinin Yapımı, Bakımı ve Onarımı ile İlgili Araç Gereç Adları

bel ağacı: “Bel yapmak için kullanılan bir çeşit ağaç.” (TTADTS, 14).

kop: “Küreğin, baltanın sap takılan yeri.” (OASV, 378).

piligon: “Sepet yapımında kullanılan, ucu sivri ağaç alet.” (THA, 876).

saplık: “Balta, çapa ve benzeri araçlara sap yapmakta kullanılan odun.” (GYA, 280; GYADSK, 44).

tasar: “Saban oku, boyunduruk vb. şeyler yapmak için yontularak biçimlendirilen odun.” (OASV, 492).

üşü: “Kazma, kürek gibi araçlara sap yapmakta kullanılan sıyrığı.” (OASV, 520).

1.13. Tarımla İlgili Diğer Araç Gereç Adları

amarad: “Tarlada bahçe çalışma aleti.” (GOYAFİSV, 172).

amarat: “Marangoz ve çiftçi araçlarının tamamı.” (OİYA, 334).

çövürge: “Tarım işlerinde kullanılan bir gereç.” (BMİKA, 197).

gulluk: “Tarım aleti.” (KMİKA, 453).

ok: “Bir tarım aracı.” (TTADTS, 24).

2. Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları

2.1. Koşum Takımı ve Çeki Hayvanı Donanımı ile İlgili Araç Gereç Adları

2.1.1. Boyunduruk İçin Kullanılan Adlar

bonduruk (BİASV, 21; BMİKA, 197; KYA, 1005), **bonduruğ** (GİKKCKAİ, 257), **boyunduruk** (LSA, 547; AA, 121; AAA, 305), **boyunduruk** (BİAİA, 219; TRYA, 109; OİYA, 337).

2.1.2. Zelve İçin Kullanılan Adlar

sam (GİKKCKAİ, 290), **samı** (GYSVHAHKA, 459), **zelvi** (DİA, 457; OASV, 555), **zevle** (GYSVHAHKA, 664), **zılva** (GYSVHAHKA, 459).

2.1.3. Zelve Bağı İçin Kullanılan Adlar

sambağı (GYSVHAHKA, 459), **zefdir** (OASV, 555; AA, 160), **zefdir** (GYSVHAHKA, 459; TRYA, 126).

2.1.4. Üvendire İçin Kullanılan Adlar

meses (DSGKA, 313), **ondere** (AA, 148), **ovendere** (KYA, 1133), **öğendere** (GYSVHAHKA, 463; OASV, 420; DSAAKD, 980; TAZV, 243), **öğendire** (TRYA, 121), **öğrendere** (AİAD, 197), **öndere** (OASV, 423), **övendere** (LSA, 576), **övendire** (AİAD, 269), **övrende** (DSGKA, 325), **öyendire** (AİAD, 269), **undandere** (KMİKA, 471), **ungendere** (KYA, 1179-1181), **urgandere** (BMA, 234), **üngel** (DSGKA, 377), **üngendire** (DİA, 455), **ürgendere** (DSGKA, 377), **üvendere** (TAZV, 285), **üvendire** (DSGKA, 377; OASV, 520).

2.1.5. Nodul (Üvendire Çivisi) İçin Kullanılan Adlar

nodul (ZMA, 327; DSAAKD, 980), **nudul** (DİA, 448).

2.1.6. Koşum Takımı ve Çeki Hayvanı Donanımı ile İlgili Diğer Adlar

cemek: “Çamuru kazımak için üvendirenin ucuna takılan demir.” (AA, 122).

com: “Boyunduruğun boynuna geçirilen kısmı.” (THA, 862).

çingirt: “Sabana, arabaya koşulacak hayvanın bağlandığı demir halka.” (OASV, 164).

düğensilik: “Düven boyunduruğu.” (DİA, 434).

ğaderef gayışı: “Boyunduruğa bağlanan kayış.” (BİASV, 46).

gediğilacı: “Boyunduruğa bağlanan kayışın kaymaması için kullanılan ağaç çivi.” (KYA, 1064).

hamut: “Atın boynuna geçirilen koşum takımı.” (AA, 140).

massa: 1. “Üvendire.” (BİASV, 84). 2. “Germişe ağacından yapılan ucu çivili veya demir tel takılı çoban sopası.” (BİAİA, 271).

modul: 1. “Hayvanları süren çubuğun ucundaki çividen yapılmış sivri ağaç.” (BİASV, 86). 2. “Hayvanları sürmek için kullanılan ucu sivri değnek.” (OASV, 404). 3. “Nodul, üvendire çivisi.” (OASV, 404). 4. “Hayvan dürtmeye yarayan çivili değnek.” (DSAAKD, 977).

mudul: 1. “Üvendirenin ucuna takılan sivri çivi.” (TRYA, 120). 2. “Hayvanları dürtmek için kullanılan ucu çivili değnek ya da değneğin ucundaki çivi, nodul.” (TAZV, 236). 3. “Nodul, üvendire çivisi.” (AA, 146). 4. “Saban sürerken hayvanın yürüyüşünü hızlandırmak için üvendirenin ucuna çakılmış sivri demir çivi.” (KMİKA, 462).

sami: 1. “Öküzün boyunduruktan çıkarmaması için kullanılan bağ.” (AŞYA, 162). 2. “Hayvanları boyunduruğa bağlayan sap.” (BİASV, 96).

vızzık: 1. “Boyunduruğun orta kısmında bulunan çivi.” (BİASV, 112). 2. “Boyunduruğun ortasındaki iki sivri ağaç.” (BİASV, 112).

zelve: 1. “Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek.” (GYSVHAHKA, 459). 2. “Zelveleri birbirine bağlayan ip.” (OASV, 555). 3. “Öküzün boyunduruktan çıkmaması için boyunduruğa geçirilen eğri değnek.” (AA, 160).

zelvebağı: “Koşumda öküzlerin boynuna takılan iri ağaç.” (KMİKA, 475).

2.2. Binek ve Yük Hayvanı Takımı ile İlgili Araç Gereç Adları

2.2.1. Eyer İçin Kullanılan Adlar

er (SİBİA, 291), **eyer** (TTİKA, 248).

2.2.2. Üzengi İçin Kullanılan Adlar

ezengu (KYA, 1052), **zengü** (OİYA, 359).

2.2.3. Kolan İçin Kullanılan Adlar

golan (LSA, 562), **golon** (OASV, 283; KYA, 1071), **kolan** (YA, 310; AİYİDKA, 209).

2.2.4. Binek ve Yük Hayvanı Takımı ile İlgili Diğer Adlar

aşurtma: 1. “Semerin paldımının aşağıya düşmesini engelleyen deriden yapılmış kemer.” (AİYİDKA, 186). 2. “Semer paldımının aşağıya düşmemesi için sağrı üzerinden ve iki yandan paldıma bağlanan yün veya kayış kemer.” (OASV, 73).

belgolan: “Semer eşeğe bağlayan dokuma ip.” (GADSK, 81).

belleme: 1. “At vb. hayvanların sırtına, eyerin altına konulan keçe, meşin veya kalın kumaş parçası, yapık, yuna.” (SİBİA, 279). 2. “Binek hayvanının beline sarılan keçe.” (DSAAKD, 983-994). 3. “Binek hayvanını soğuktan korumak için beline sarılan veya eyerin altına konulan keçe, meşinlenmiş keçe.” (OASV, 98).

bendil: “Semercilikte kullanılan bir demir aygıt.” (DSGKA, 175).

bikağu: “Atların fazla koşmaması için takılan demir alet.” (TRYA, 108).

çekenel: “Semerin arka tarafına çakılan çengelli demir.” (DSGKA, 202).

çilte: “Hayvana odun yüklemek için kullanılan ucu çatalı sırık.” (DSGKA, 204).

çulinez: “Atların semerin dışındaki arka bölümlerini örtmek için kullanılan keçi kılından yapılmış bir örtü.” (THA, 861).

dönek: “Hayvanın başlığı ile yuları arasında bulunan ve hayvan bağlıyken dolaşmasına yarayan döner halka.” (OASV, 203).

duşak: “Atların ayağına takılan ve onların yürümesini engelleyen demir alet.” (TRYA, 113).

gacacuk: “Semerin arkasına çivilenen ve yük yüklerken iki tarafına ip takılan ay şeklindeki demir aygıt.” (OASV, 242).

galtak: “Atın eyerinin üstündeki ağaçtan parça.” (OASV, 246).

gantarma: “Atın başına gemle birlikte takılan bağ.” (AŞYA, 155).

gaş: 1. “Semerin üst, ön tarafında binenlerin tutunması veya yüke ait ipin bağlanmasına yarayan iki ağaç çıkıntı.” (GYA, 263). 2. “Semer tahtası.” (OASV, 254).

gem: “Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç.” (GİKKCKAİ, 271).

göçük: “Semerlerin arka tarafına takılan çengelli demir.” (DSGKA, 254).

ğasma: “At yuları.” (OİYA, 345).

herbe: “Heybe, at, eşek vb. binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.” (SİBİA, 306).

horgi: “Eşeğe vurulan ilkel semer.” (AİYİDKA, 202).

örken: “Eşek, at üzerine konulan heybeyi bağlamak için kullanılan ip.” (BİASV, 90).

örme: “Keçi kılından yapılmış yuvarlak kolan.” (OASV, 424).

örük: “Hayvanı çayıra bağlamaya yarayan ip, yular, urgan.” (OASV, 425).

paldum: “Semerin kaymaması için hayvanın kuyruk kısmından geçirilen kayış.” (AİYİDKA, 216).

reşme: 1. “Hayvanın başlığı, yuları ve gemi.” (OASV, 449). 2. “Katır hayvanının dizliği.” (OASV, 449).

sambağı: “Hayvan sırtındaki yükü bağlamaya yarayan ip.” (GYSVHAHKA, 459).

semer: “At, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç.” (TTİKA, 258).

teelti: 1. “Semer ve eyer yerine kullanılan minder.” (OASV, 493). 2. “Binek hayvanlarda eyerin altına konulan keçe.” (OASV, 493). 3. “Binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe.” (OİYA, 356).

te_eltü: “Özellikle oturmak için atın sırtına konulan eyere benzer nesne.” (AA, 154).

tenbelti: “Yük hayvanının üzerine konan minder.” (OASV, 497).

terki: “Sırt çantası, eyer çantası (at, eşek).” (GYSVHAHKA, 459).

teyelti: “Kuskunsuz eğer.” (GYSVHAHKA, 459).

tille: 1. “Semere bağlı, üstüne yük sarılan urgan.” (OASV, 503). 2. “Semere yük sarmak için kullanılan urgan.” (OİYA, 356).

yedek: “Binek hayvanlarını yönlendirmeye yarayan ip.” (AİYİDKA, 227).

yular: 1. “Hayvanın başına bağlanan ip.” (LSA, 587). 2. “Hayvanların başına geçirilen ip.” (BİASV, 115).

2.3. Hayvanlara Bağlanan / Takılan Araç Gereç Adları

2.3.1. Buzağının Anasını Emmesini Önleyen Araç İçin Kullanılan Adlar

burunsuluk (GYSVHAHKA, 459), **bügek** (DSGKA, 186), **bügek** (OASV, 119), **bünek** (DSGKA, 187), **büvek** (OASV, 122; OİYA, 337).

2.3.2. Köpeğin Boynuna Takılan Dişli Demir Halka İçin Kullanılan Adlar

hızma (OASV, 320), **hişti** (AİYİDKA, 201), **kelepçe** (OASV, 355), **kenet** (OASV, 358), **meres** (DSGKA, 313; DSAAKD, 969).

2.3.3. Hayvanlara Bağlanan / Takılan Diğer Araç Gereç Adları

bunek: “Hayvanlara takılan burunluk.” (AA, 121).

burunduruk: “Hayvanların burunları üstüne takılan kıskaç.” (OASV, 118).

burunsalık: 1. “Hayvan bağlama halkası.” (BİASV, 21). 2. “Danaların analarını emmemesi için burnuna takılan dişli alet.” (TRYA, 109).

burunsuk: 1. “Hayvanların burunlarına takılan ip.” (OASV, 119). 2. “Anasını emmemesi için buzağların burnuna takılan başlık.” (OİYA, 337).

cerk: “Hayvanları bağlamak için yapılmış ip.” (GYSVHAHKA, 459).

çengel: “Tasma.” (BİASV, 28).

diplik: “Hayvanın başlık kısmına bağlanan ip.” (DSAAKD, 984).

ğab: “Hayvanları bağlayan bir alet.” (BİASV, 46).

ğac: “Hayvanları bağlamak için kullanılan boyunluk.” (BİASV, 46).

gırgal: “Öküz ve ineklerin boğazına takılan ağaç halka.” (GİYADSK, 183).

haltuk: “Buzağı yularının ucundaki, boynuna takılan halka.” (OASV, 307).

kirkal: “Hayvanı bağlamaya yarayan “U” şeklinde çubuk.” (AŞYA, 159).

koc: “Büyükbaş hayvanın kaçmasını engellemek için boynuna takılan ve ayaklarının arasından uzatılan kalın odun.” (BİASV, 74).

mangır: “Hayvanların boynuna takılan ve ip bağlamaya yarayan ağaç halka.” (TAZV, 231).

mangur: “Hayvanların boynuna takılan ve ip bağlamaya yarayan ağaç halka.” (BİASV, 84).

meles: “Köpek bağlamak için ağaçtan yapılmış, zincir görevi gören bir araç.” (OASV, 397).

mengil: “Büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılmış “u” biçimindeki halka.” (TAZV, 234).

mengül: 1. “Büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılmış “u” biçimindeki halka.” (OASV, 399; TAZV, 234). 2. “Köpeklerin boynuna takılan, diken gibi demirden yapılmış tasma.” (OASV, 399).

mengür: “Büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılmış “u” biçimindeki halka.” (GYSVHAHKA, 459).

mongi: “Köpeklerin boynuna takılan ipin ucundaki uzun sopa.” (THA, 873).

morbet: “Öküzün boynuna ağırlık vermek için asılan kütük.” (AŞYA, 160).

örk: 1. “Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip ya da zincir.” (GYSVHAHKA, 459). 2. “Dana ve buzağların boynuna takılan elde örülen kalınca ip.” (TRYA, 121). 3. “Hayvan bağlanan ip ve kazık.” (OİYA, 352).

paralet, bağluk: “İnekleri yemliğe bağlamak için kullanılan ip.” (TASV, 91).

sambağı: “Hayvanları bağlamaya yarayan deriden ve yünden yapılmış ip.” (BİASV, 96).

sikke: “Hayvanları bağlamak için yere çakılan demir ya da ağaç kazık.” (GYSVHAHKA, 459).

tasma: 1. “İhlamur ağacından çıkarılan tasma.” (AİAD, 279). 2. “Köpeklerin boynuna takılan kemer.” (OİYA, 356).

tohlu: “Köpeğin ipini koparmaması için boğazına bağlanan değnek.” (GYSVHAHKA, 459).

tohno: “Azgın mandaların boğazına takılan ağaç halka.” (GYSVHAHKA, 459).

yanköstek: “Tayları rahvan yürümeye alıştırmak, otlakta kaçmamasını sağlamak için karşılıklı olarak ön ve arka ayaklarına takılan ip.” (OASV, 531).

zikke: “Demirkazık.” (DSAAKD, 974).

2.4. Barınak, Yemlik ve Gübre ile İlgili Araç Gereç Adları

2.4.1. Ağıl İçin Kullanılan Adlar

aıl (SAA, 190; OASV, 47; AA, 116), **bad** (DİKİYAKA, 152).

2.4.2. Ahır Yemliği İçin Kullanılan Adlar

behni (OASV, 96), **behri** (DSAAKD, 994), **musluk** (DSGKA, 317; DSAAKD, 969), **pehni** (OASV, 436), **DSAAKD**, 997), **petni** (DSAAKD, 997).

2.4.3. Yalak (Hayvan Suluğu) İçin Kullanılan Adlar

ahar (TAZV, 32), **ahor** (TAZV, 33), **yalah** (SAA, 255), **yalak** (OASV, 527).

2.4.4. Ahırdan Gübre Atılan Pencere İçin Kullanılan Adlar

demek (DSGKA, 214), **temek** (DSGKA, 363), **tömek** (DSGKA, 370; OASV, 509), **kösmeklik** (OİYA, 350).

2.4.5. Köpek Yemi Kabı İçin Kullanılan Adlar

geç (AŞYA, 155), **lagaman** (THA, 871), **tikri** (OASV, 503).

2.4.6. Barınak, Yemlik ve Gübre ile İlgili Diğer Adlar

afur: “1. Ahır. (GYSVHAHKA, 460). 2. Ahırlardaki hayvan yemliği.” (GYSVHAHKA, 460). 3. “Hayvanlara yem verilen yer, yemlik.” (DİA, 425). 4. “Hayvanlar için içine ot ve saman konulan yemlik.” (KMİKA, 435).

çafili kürek: “Gübre yığınlarını eşelemeye yarayan ucu tırmıklı kürek.” (TTADTS, 15).

gejgere: “Hayvan gübresini taşımaya yarayan tahta kasa.” (GİYADSK, 183).

gelder: “Ağaçtan yapılmış hayvan yal kabı.” (GYA, 264; GYADSK, 41).

guvagal: “Harman zamanı hayvan dışkılarını toplamaya yarayan araç.” (BİASV, 54).

kurum: “Hayvanların su içmesi için ağaç ya da taştan yapılmış su kabı.” (BİAİA, 269).

küpeşte: “Toprak taşımaya ve hayvan gübrelerini atmaya yarayan tahta araç, teskere.” (TTADTS, 23).

mastili: “Hayvanların yal yedikleri kap.” (OASV, 393).

merek: “Samanın, hayvan yemlerinin ve yakacağının (tezek) konulduğu yer.” (BDİA, 249).

mesur: “Kalabalık hayvanların bulunduğu ahırlarda hayvanların önünde uzayıp giden yemlik.” (THA, 873).

oluh: “Oluk, ağaç kütüğünden yapılan yemlik.” (AA, 148).

oluk: “Hayvanların yem yedikleri, su içtikleri taş ya da ağaçtan oluşmuş yalak.” (DSAAKD, 980).

pillanguç: “Ahır kapısını kilitlemeye yarayan fırıldak.” (GYSVHAHKA, 460).

sakağol: “Kızamık bitkisinden yapılan büyük ahır süpürgesi.” (GYSVHAHKA, 463).

sıyırğı: “Gübre atmaya yarayan büyük kürek.” (DSGKA, 346; DSAAKD, 970).

yalah, yalak: “Hayvanların içinden yemek yediği taş, ağaç çanak vb. kap.” (DSGKA, 382).

yalcak: “Yal kabı.” (GYSVHAHKA, 460).

2.5. Hayvanların Tüylerini/Yünlerini Kırmada ve Tımarında Kullanılan Araç Gereç Adları

2.5.1. Kırlık (Kırkma Makası) İçin Kullanılan Adlar

ğırklığ (DİA, 439), **gırlık** (GYA, 265; GYADSK, 43; OASV, 276; DSAAKD, 985), **kırlık** (DSGKA, 295), **kırtlıh** (BİAİA, 267), **şakşak** (DSGKA, 356).

2.5.2. Tımar Kesesi İçin Kullanılan Adlar

gebe (OASV, 261), **gebre** (DSGKA, 244).

2.5.3. Kırmada ve Tımarında Kullanılan Diğer Araç Gereç Adları

darağ: “Tarak; saçların, sakalın ve hayvan tüylerinin karışıklığını gidermeye yarayan dişli araç.” (LSA, 551).

ğaşo: “Kaşağı.” (AA, 133).

möhre: “Nal delme aracı.” (DSAAKD, 977).

suntureç: “Hayvanların tırnaklarını kesmekte kullanılan bir çeşit bıçak.” (DSGKA, 352).

2.6. Hayvanlara Takılan Zil, Çan, Çingirak ve Süs Eşyası Adları

2.6.1. Çan ve Çingirak İçin Kullanılan Adlar

c’indak (RİA, 313), **çan** (GYSVHAHKA, 459), **çingıl** (BİASV, 24), **dangal** (RÇA, 240), **dangilik** (OİYA, 342), **dango** (AŞYA, 153), **geveze** (DSAAKD, 985), **keleg** (GPYA, 271), **kelek** (GYA, 272; DSGKA, 288; OASV, 355; SİBİA, 310; DİA, 444), **tangırdak** (TAZV, 272), **tingirak** (GYSVHAHKA, 459), **ton** (DSAAKD, 972), **tongal** (THA, 879).

2.6.2. Hayvanlara Takılan Diğer Süs ve Ses Araçları

ğorlu: “Hayvanların başına takılan süs eşyası, kor.” (TVYA, 260).

hopeçi: “1. Koyunların boğazına takılan çingirak. 2. Torba veya çanta.” (RİA, 320).

kığıçtak: “Ucunda birkaç tane halka ya da küçük çingirak bulunan sopa.” (DSAAKD, 967).

2.7. Çobanlıkla İlgili Araç Gereç Adları

davarcuk: “Çobanların erzaklarını koyduğu bir çeşit sırt çantası.” (BİASV, 33).

hamanç: “Çobanların kullandığı, deri ya da yünden yapılmış ağzı büzmeli, süslü azık torbası.” (OASV, 307).

Sonuç

Bu çalışmada Karadeniz Bölgesi’nde yer alan Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Zonguldak, Düzce ve Bolu illerinin ağızları üzerine hazırlanmış 54 kaynak taranmıştır. Tarama sonucunda tarımla ilgili araç gereç adları içinde harman, savurma ve tane ayırma, taşımıcılık ve depolama,

toprağı işleme ile değirmenciliğin en geniş alanlar olduğu görülmüştür. Hayvancılıkta koşum takımı ve çeki hayvanı donanımı, binek ve yük hayvanı takımı ile hayvanlara bağlanan, takılan araç gereçler öne çıkmıştır.

Karadeniz Bölgesi'nde tarımla ilgili araç gereç adlarının başında fındık tarımı gelmektedir. Bölgede doğrudan fındıkla ilgili kullanılan pek çok araç gereç adı tespit edilmiştir. Bunlar arasında dalı eğmeye ve fındık toplamaya yarayan “gerevi, gerevü, gerö, geroo”; yüksekteki fındıkları düşürmeye yarayan “mastı, çarpı”; fındığı yeşil kabuğundan ayıran “patoz, patuz”; fındık harmanında tozu ayırmaya yarayan “çalak”; fındığın saklandığı serender anlamındaki “fındık mâzası” gibi adlar bulunmaktadır. Dikkat çekici olan, fındığın yalnızca ürün olarak değil hammadde olarak da adlandırmaya konu olmasıdır: “gıdık, galat, ç’aç’a sepet, cıdık, fındık oltası” gibi adlar, fındık çubuğundan yapılan sepet, tuzak ve olta çubuklarını karşılamaktadır. Bu, tek bir bitkinin bir yörenin maddi kültürünü ne ölçüde belirleyebildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Karadeniz Bölgesi'nde sepet ve küfe adları ile kızak ve serender gibi taşıma ve depolama araçlarına ait araç gereç adları da önemli yer tutmaktadır. Eğimli ve parçalı arazide tekerlekli aracın kullanılmadığı yerlerde ürünün sırtta taşınması “şelek, gıdık, kolçak, köğün, harar, göcek, çiten” gibi boyut ve işleve göre ayrılmış bir sepet terminolojisi doğurmuştur. Aynı şekilde kızak anlamındaki “hizef, sıkı, kaşan, ayıkıncak, çayan, gızak” adlarının çokluğu elverişsiz arazide kızığın yaygın bir taşıma aracı olduğunu göstermektedir.

Bölgede hayvancılıkla ilgili araç gereç adları daha çok “öküz, inek, manda, dana, buzağı” gibi büyükbaş hayvanlarla ilişkilidir. Bu durum, hayvancılığın bölgede öncelikle çeki gücü ve süt üretimi ekseninde kurulduğunu; koyun ve keçi yetiştiriciliğinin ise söz varlığına sınırlı biçimde yansımalarını göstermektedir.

Sonuç olarak, kullanımdan düşmekte olan araç gereçlerin adları, bir bölgenin maddi kültürünü dilde saklayan en somut tanıklardır. Bu adların derlenmesi ve ortak ölçütlerle sınıflandırılması yalnızca dil bilimi için değil tarım tarihi ve etnografya için de kalıcı bir kaynak oluşturur.

Taranan Eserler ve Kısaltmaları

AA	Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük).
AAA	Amasya Aydınca Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük).
AIAD	Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler (Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak illeri ağızları).
AIİDKA	Artvin İli Arhavi ilçesi Derecik Köyü Ağzı (İnceleme, Metinler ve Sözvarlığı).
AIŞİYKKDSK	Artvin İli, Şavşat ilçesi, Yukarı Koyunlu (Süles) köyünden Derleme Sözlüğü'ne katkılar.
AIYİDKA	Artvin İli Yusufeli ilçesi Demirkent (Erkinis) Köyü Ağzı.
ASA	Alaçam (Samsun) Ağzı.
AŞYA	Şavşat ve Yöresi Ağızları.
BADSK	Bartın Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar.
BDİA	Bayburt Demirözü İlçesi Ağzı: Cümle Yapısı.
BGA	Göynük Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük).
BİAİA	Bayburt İli Aydıntepe İlçesi Ağzı.
BİASV	Bayburt İli Ağzı Söz Varlığı.
BİSİA	Bolu İli Seben İlçesi Ağzı.

BMA	Mengen Ağızları (Metin, İnceleme, Sözlük).
BMİKA	Bartın Merkez İlçe Ve Köyleri Ağzı.
BYA	Bulancak ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
ÇİYA	Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları.
DİA	Daday İlçesi Ağzı (Kastamonu İli) (İnceleme, Metinler ve Söz Varlığı).
DİKİYAKA	Düzce İli Kaynaşlı İlçesi Yeniyurt ve Altunköy Köyleri Ağızları.
DSAAKD	Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı.
DSGKA	Derleme Sözlüğü'nde Geçen Kastamonu Ağzına Ait Kelime ve Deyimlerin Ses Bilimsel İşlevliliği.
GADSK	Geydoğan (Amasya) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkıları.
GEADSK	Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkıları.
GİKKCKAİ	Gümüşhane İli Kale Köyü ve Civarı Köylerinin Ağız İncelemesi.
GİŞKİA	Gümüşhane İli Şiran ve Köse İlçeleri Ağızları.
GİYADSK	Gümüşhane İli ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkıları.
GOYAFİSV	Giresun ve Ordu Yöresi Ağızlarında Fındıkla İlgili Söz Varlığı.
GPYA	Piraziz ve Yöresi ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
GYA	Görece ve Yöresi Ağızları (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük).
GYADSK	Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkıları.
GYSVHAHKA	Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan ve Hayvancılık Kavram Alanı.
KA	Kavak Ağzı.
KMİKA	Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı.
KYA	Kastamonu ve Yöresi Ağızları.
LSA	Ladik (Samsun) Ağzı.
OASV	Ordu Ağzı Sözlüğü.
OİYA	Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük).
RÇA	Rize Çamlıhemşin Ağzı.
RİA	Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük).
SAA	Asarcık Ağzı.
SİAİA	Sinop İli Ayancık İlçesi Ağzı.
SİBİA	Sinop İlinin Boyabat İlçesi Ağzı.
TASV	Tonya Ağzı Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme.
TAZV	Tokat Ağzı Söz Varlığından Hareketle Standart Türkçe Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.
THA	Türkçenin Hemşin Ağzı.
TRYA	Reşadiye ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme, Metin, Sözlük).
TTADTS	Türkiye Türkçesi Ağızlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri.
TTİKA	Turhal İlçesi ve Köyleri Ağzı (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük).
TVYA	Vakfıkebir ve Yöresi Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük).
TYADSK	Tokat ve Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkıları I.
YA	Yusufeli Ağzı.
ZA	Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları.
ZMA	Zonguldak Merkez Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük).

Kaynakça

- Abaz, A. (2004). *Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.
- Acar, E. (2008). *Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Acar, E. (2012). *Kastamonu ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Akgül, Z. (2019). *Sinop İlinin Boyabat İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Arar, F. H. (2022). *Tokat Ağzı Söz Varlığından Hareketle Standart Türkçe Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Ateş, M. (2015). *Ordu Ağzı Sözlüğü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ordu.
- Avcı, Y. (1988). *Amasya Aydınca Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sivas.
- Aydın, M. (2002). *Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baykara, T. (1991). “Eski Türk Ziraat Hayatı Üzerine Bazı Bilgiler”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 6 (1), 1-23.
- Bayramın, N. (2014). *Artvin İli Arhavi İlçesi Derecik Köyü Ağzı (İnceleme, Metinler ve Söz Varlığı)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü: Gazimağusa.
- Bulut, S. (2018). “Gümüşhane İli ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü’ne Katkıları”, *Karadeniz Araştırmaları*, 15 (57), 171-190.
- Caferoğlu, A. (1995). *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler: Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak İlleri Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşar, A. M. (2018). “Tonya Ağzı Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 12 (24), 85-96.
- Çamurcu, D. (2011). *Zonguldak Merkez Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü: Gazimağusa.
- Daban, E. B. (2015). *Daday İlçesi Ağzı (Kastamonu İli) (İnceleme, Metinler ve Söz Varlığı)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü: Gazimağusa.
- Demir, N. (2001). *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demiroğlu, H. (2011). “İtil Bulgarlarında Tarım Aletleri”, *İstem*, (17), 49-63.
- Dinçer Bahadır, Ş. (2025). “Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Çobanlık Mesleği Jargonu: Kozak/Çamavlu Köyü Örneği”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (2), 398-414.
- Dolapçı Perçin, Z. T. (2017). *Mengen Ağızları (Metin, İnceleme, Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Efe, K. (2017). “Derleme Sözlüğü’nde Amasya’ya Ait Kelimelerin Dağılımı”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı C. 2: Edebiyat, Dil, Kültür*, ed. Köksal, M. F.; Güzel, C.; Cevger, G.; Özbayraktar, A.; İlhan, M., s. 957-999, Ankara: KIBATEK Yayınları.
- Erdem, M. D. (2001). *Asarcık Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Samsun.
- Eren, H. (1979). “Türklerde Ekiniliğin Gelişmesine Katkıları”, *Türkoloji Dergisi*, 8 (1), 1-28.
- Eren, M. E. (1997). *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ertürk, H. (2015). *Artvin İli Yusufeli İlçesi Demirkent (Erkinis) Köyü Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Muğla.

- Gök, Ç. (2019). *Gümüşhane İli Kale Köyü ve Civarı Köylerinin Ağız İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Gül, B. (2004). *Eski Türk Tarım Terimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Gümüş, E. M. (2017). *Sinop İli Ayancık İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aksaray.
- Gümüştel, Z. (2019). *Düzce İli Kaynaşlı İlçesi Yeniyurt ve Altunköy Köyleri Ağızları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.
- Günay, T. (2003). *Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İbiş, N. (2022). *Bayburt İli Aydıntepe İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Bayburt.
- Kabadayı, R. (2014). *Bayburt Demirözü İlçesi Ağzı: Cümle Yapısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kafesoğlu, İ. (2000). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kara, K. ve Güzel, F. (2019). “Artvin İli, Şavşat İlçesi, Yukarı Koyunlu (Süles) Köyünden Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 37-52.
- Karasu, S. (2017). *Kavak Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Nevşehir.
- Kâşgarlı Mahmud (2006). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi* (C. I-IV), çev. Atalay, B., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kemik, F. (2019). *Alaçam (Samsun) Ağzı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kılınç, G. (2009). *Bolu İli Seben İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Koca, S. (2015). *Görece ve Yöresi Ağızları (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Giresun.
- Korkut, G. (2019). “Tarama Sözlüğü’nde Geçen Tarım Adları”, *International Journal of Language Academy*, 7 (2), 165-180.
- Koruk, Ö. (2019). *Yusufoğlu Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Rize.
- Kuşdemir, A. (2020). “Tokat ve Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar I”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 5 (1), 39-55.
- Kuyumcu, O. (2006). *Türkçenin Hemşin Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: İstanbul.
- Memiş, Ö. (2019). *Bayburt İli Ağzı Söz Varlığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Metin, B. B. (2016). “Geydoğan Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 78-87.
- Oğul, H. (2021). *Turhal İlçesi ve Köyleri Ağzı (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adıyaman.
- Okçu, C. (2015). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Ögel, B. (1984). *İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi: Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre*, 2. bs., Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özgül, A. G. (2020). *Ladik (Samsun) Ağzı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Polat, F. (2000). *Şavşat ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri.
- Sarıahmet, E. (2018). *Rize Çamlıhemşin Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Rize.

- Saylık, N. (2022). *Piraziz ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Giresun.
- Sevinç, U. (2015). *Göynük Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Tekin, F. ve Cantürk, S. (2014). “Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Diyalektolog: Ağız Araştırmaları Dergisi*, (9), 22-46.
- Tekin, F. ve Cantürk, S. (2019a). “Giresun ve Ordu Yöresi Ağızlarında Fındıkla İlgili Söz Varlığı”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (77), 163-178.
- Tekin, F.; Cantürk, S. (2019b). “Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan ve Hayvancılık Kavram Alanı”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9 (3), 451-467.
- Topal, E. (2018). “Giresun Eynesil Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Karadeniz Araştırmaları*, 15 (59), 291-296.
- Topcu, Ö. (2021). *Derleme Sözlüğü’nde Geçen Kastamonu Ağzına Ait Kelime ve Deyimlerin Ses Bilimsel İşlevliliği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kastamonu.
- Tosun, T. (2019). *Vakfikebir ve Yöresi Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Giresun.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (C. I-VI), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünal, E. (2010). *Reşadiye ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme, Metin, Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.
- Ünlü, E. (2015). *Gümüşhane İli Şiran ve Köse İlçeleri Ağızları (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adıyaman.
- Yaman, T. (2019). *Bulancak ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Giresun.
- Yastı, M. (2019). “Derleme Sözlüğü’nde Geçen ‘Saban’ ile İlgili Kelimeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (47), 23-40.
- Yıldırım, T. ve Çifci, M. (2012). “Dîvânü Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Alet-Eşya Adları”, *Turkish Studies*, 7 (2), 1229-1249.
- Yıldız, M.; Özsoy, Y. (2016). “Bartın Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 141-150.
- Yıldızöz, R. (2017). *Bartın Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bartın.